

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Ιθ΄

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι πρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ πρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου. Ἐκδοτὴς: Γεωργίου Διον. Ἐπι τῆς λυμ. Πανεπιστημίου 39.

19 Μαΐου 1885

ΠΕΤΡΟΣ ΒΕΛΩΝΙΟΣ

Πρὸ τινος χρόνου ἐν τῇ γαλλικῇ πόλει Μάνς, πρωτεύουσι τοῦ νομοῦ Σάρθης, συνεστήθη ἐπιτροπὴ πρὸς ἔγερσιν δι' ἐράνου ἀνδριάντος ἐν αὐτῇ εἰς Πέτρον Βελώνιον, διάσημον φυσιοδίφην τῶν ἀρχῶν τῆς 16^{ης} ἑκατονταετηρίδος, καὶ ἑνα τῶν πρώτων Εὐρωπαϊῶν περιηγητῶν τῆς Ἑλλάδος, Αἰγύπτου, Παλαιστίνης, καὶ Μικρᾶς Ἀσίας.

Ὁ βίος τοῦ ἀνδρὸς τούτου ὡς περιηγητοῦ καὶ ὡς συγγραφέως περιηγητικοῦ συγγράμματος συνδέεται πρὸς τὴν Ἑλλάδα· διότι ἡ συγγραφὴ τῶν περιηγήσεών του εἶνε μοναδικὴ πηγὴ εἰδήσεων περὶ τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως πολλῶν ἡπειρωτικῶν καὶ νησιωτικῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, κατὰ τὴν 19^{ην} ἑκατονταετηρίδα· διὸ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐγέρσεως ἀνδριάντος εἰς αὐτὸν πρέπον εἶνε νὰ διαλάβωμεν ἐν τῇ «Ἐστία» βραχέα τινὰ περὶ τοῦ βίου τοῦ ἀνδρὸς.

Ὁ Βελώνιος ἐγεννήθη ἐν τῷ χωρίῳ Σουλτιέρ τοῦ νομοῦ Σάρθης τῷ 1517. Ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Μάνς ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Παρισίοις, ἔνθα ἀνηγορεύθη διδάκτωρ. Μετὰ ταῦτα διέτρεξε τὴν Γερμανίαν μετὰ τοῦ διασήμεου τότε, καὶ φήμην μεγάλην ἔχοντος βοτανικοῦ Βαλερίου Κόρδου, παρ' ᾧ ἤκουσε καὶ μαθήματα βοτανικῆς ἐν Βυρτεμβέργῃ.

Ἐπανελθὼν εἰς Παρισίους ἔτυχεν ἐτέρας συνδρομῆς τῶν καρδινάλιων τοῦ Τουρνῶν, Λορραίνης καὶ Κλερμών πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν του· ἰδίᾳ δὲ ὁ τελευταῖος ἐχορήγησεν αὐτῷ πᾶσαν χρηματικὴν συνδρομὴν πρὸς ἐπέκτασιν τῶν γνώσεών του, καὶ πρὸς ἐπιχειρήσιν μεγάλου ταξιδίου εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Ἐν τῷ ταξιδίῳ τούτῳ ὁ Βελώνιος, ἀκολουθῶν τὴν ἐπιστημονικὴν μέθοδον τῶν χρόνων του, ἔργον εἶχεν, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ συγγράμματός του, νὰ σπουδάσῃ τὰ φυτὰ τοῦ Θεοφράστου καὶ Διοσκορίδου, καὶ τὰ ζῷα τοῦ Ἀριστοτέλους εἰς αὐτὰς τὰς πατρίδας των, πλὴν τούτου δὲ νὰ μελετήσῃ τὰ ἰατρικὰ φυτὰ καὶ βότανα, καὶ ἄλλας ὕλας χρησίμους εἰς τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν βιομηχανίαν, ἃς τὸ ἐμπόριον ἐκόμιζεν εἰς τὴν

Δύσιν ἐκ τῆς Ἀνατολῆς, καὶ τῶν ὁποίων ἦσαν γνωστὸν τὸ ὄνομα μόνον καὶ ἡ ἀξία, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ τόπος τῆς ἐξαγωγῆς, καὶ ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς. Τὸ ταξίδιον τοῦτο τοῦ Βελωνίου ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν συγχρόνων του ὡς ἐπιχειρήσις τολμηρὰ, καὶ ὡς μέγα γεγονός· διότι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ταξίδιον εἰς τὴν ἀπωτάτην Ἀνατολήν, ὑφ' ἑνὸς ἀνδρὸς ἐπιχειρούμενον, συνεπῆγε πολλοὺς κινδύνους καὶ πολλὰς περιπετείας. Τούτου δ' ἕνεκα ἡ ἀποδημία τοῦ Βελωνίου ὑμνήθη καὶ διὰ στίχων ὑπὸ τοῦ συγχρόνου ποιητοῦ Ῥονσάρ (Ronsard), ὡς περιβαλοῦσα αὐτὸν τιμὴν καὶ δόξαν.

Ἐκ τῆς Γαλλίας ὁ Βελώνιος ἀνεχώρησε τῷ 1546, καὶ ἐπανεκάμψε τῷ 1549. Κατὰ πρῶτον ἐπεσκέφθη τὴν Κρήτην, ἔνθα φαίνεται διέμεινεν ἐπὶ πολὺ, διότι πλείοτερα περὶ ταύτης ἀναφέρει. Περιγράφει δὲ ταύτης συντόμως τὰς πόλεις, καταγράφει τὰ φυτὰ, τὰ ζῷα, ἐν οἷς τὸν ἰχθύν σκάρον, ὃν καὶ ἀπεικονίζει, γνωστὸν ὄντα τότε ἐκ τοῦ ὀνόματος μόνον καὶ ἐξ ἀτελοῦς περιγραφῆς, ἀπεικονίζει ὡσαύτως τὰς ἀγρίας ἐρίφους τῆς νήσου, (κοινῶς ἀγρίμια), περιγράφει ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων, ἐν οἷς καὶ τὸν πυρρίχιον χορὸν, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων διαλαμβανόμενα. Σημειοῖ ὡς τι ἄγνωστον εἰς τοὺς συγχρόνους ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχον ἀποβάλλει τὰς ἀρχαίας ὀνομασίας τῶν πραγμάτων. Ἐνθα δ' ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἑλληνικαῖς χώραις ἀναφέρει φυτὰ, ζῷα, ὀρυκτὰ ἢ ἄλλας ὕλας, παραθέτει τὸ κοινὸν ὄνομα καὶ δημῶδες πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ἐφ' ὅσον ἦτο αὐτῷ γνωστὸν, πρὸς δὲ καὶ τὸ ἀντίστοιχον γαλλικόν. Οὕτω δὲ τὸ βιβλίον του κατέστη πηγὴ πλουσίας ὕλης διὰ τοὺς λεξικογράφους· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἡμέτερος Κοραῆς συνεχῶς μνημονεύει τοῦ Βελωνίου ἐν ταῖς μελέταις αὐτοῦ ἐπὶ γλωσσολογικῆς ὕλης.

Ἐκ Κρήτης μετέβη εἰς Λῆμνον, τῆς ὁποίας ἐν ὀλίγοις περιγράφει τὰ ἀρχαῖα εἰρεπία, καὶ ἐκτείνεται πλείοτερον εἰς τὸ περὶ τῆς Λημνίας μίλτου, ἧτις ἦτο ἐν χρῆσει ἐν τῇ ἐμπορίᾳ ὡς ἐρυθρὰ βαφὴ. Ἐπεσκέφθη κατόπιν τὴν Θάσσον καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος, οὗτινος καταγράφει τὴν χλωρίδα· περιγράφει δ' ἐνταῦθα καὶ τὴν κατάστασιν τῶν μοναχῶν, τὰ ἦθη αὐτῶν, τὴν βιομηχανίαν,

καὶ τὸν ἀσκητικὸν βίον, ἐνθα καὶ περὶ τῆς ἐν γένει διοικήσεως καὶ καταστάσεως τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας.

Ἐκ Λήμνου περιῆλθε πᾶσαν τὴν μεσημβρινὴν παραλίαν χώραν Μακεδονίας καὶ Θράκης ἀπὸ Θεσσαλονίκης μέχρι Κωνσταντινουπόλεως, τῶν ὑποίων περιέγραψε πᾶν ὅ,τι εἶδε ἀξιοπεριέργον σχετικῶς πρὸς τὸν σκοπὸν του, ἐν οἷς τὰ μεταλλεία τῆς Σιδεροκάφας, τὴν κατασκευὴν τῆς στυπτηρίας ἐσημείωσε δὲ καὶ τινα περὶ τῶν ἀρχαίων Φιλιππῶν, ἴσως δὲ καὶ πρῶτος διέκρινε τὰ ἴχνη, τὰ σωζόμενα ἐν Θράκῃ, τῆς μεγάλης Ῥωμαϊκῆς στρατιωτικῆς ὁδοῦ Ἐγνατίας. Εἰς τὰ περὶ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Προποντίδος ἐν ἄλλοις διὰ μακρῶν περιγράφει τὸν τρόπον τῆς ἀλιείας τῶν Ἑλλήνων ἀλιέων· παραθέτει δ' ἐνταῦθα καὶ σχεδιογράφημα ἀτελὲς τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου. Τὰ εἰρήπια τῆς Τρωάδος ἐφείλκυσαν ἐπίσης τὴν προσοχὴν του. Ἐκ Θράκης ἐπλευσεν εἰς Λέσβον καὶ Χίον, ἀναφέρει δὲ εἰς τὸν περὶ τούτων λόγον ὅτι εἶδεν ἐκ τοῦ πλοίου του, παραπλέων ταύτας, τὴν νῆσον τῶν Ψαρρῶν, ἣτις ἦτο τότε ἔρημος κατοίκων, χρησιμεύουσα ὡς βοσκὴ ὄνων ἀγρίων.

Ἐκ τῆς Ρόδου, ἐνθα παρέμεινεν ἱκανὸν χρόνον, ἐπλευσεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἣν περιγράφει καὶ παραθέτει σχέδιον τῆς πόλεως, ὅπερ, ὅσον ἀτελὲς καὶ στοιχειῶδες καὶ ἂν ὑποτεθῆ, μαρτυρεῖ τὸ διακρίνον, ὅπερ αὕτη εἶχεν εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Μετὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν δὲ τὸ Κάϊρον, αἱ παρόχθιοι πόλεις τοῦ Νείλου, αἱ Πυραμίδες, τὸ ὄρος Σινᾶ, ἡ Ἐρυθρὰ Θάλασσα, τὸ Σουέζ, ἡ Παλαιστίνη, ἰδίᾳ ἡ Ἱερουσαλήμ, ἡ Δαμασκός, τὸ ὄρος τοῦ Λιβάνου, ἡ Καισάρεια, ὁ Ὀλυμπος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ Προύσα καὶ ἄλλαι πόλεις καὶ χώραι ὑπῆρξαν τόποι τῆς περιουσίας τοῦ Βελωνίου, πρῶτου αὐτοῦ ποικίλα περὶ τῆς χλωρίδος, τῶν ζώων, τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων, ἰδίᾳ τῶν Τούρκων ἀναγράφαντος. Πρῶτος δὲ, καθ' ἃ λέγουσιν, ἀπεικόνισε τὸν ἰχθυόμονα, τὸν ἱπποπόταμον, τὸν χαμαιλέοντα, τὸν κροκόδειλον καὶ ἄλλα ζῶα, ἰδίως πτηνὰ γνωστὰ ἐκ τῶν ἀρχαίων, καὶ παρέστησεν εἰς τοὺς ἐν Εὐρώπῃ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένους· ἐπὶ πολὺ δὲ αἱ εἰκόνες του παρελαμβάνοντο εἰς τὰ συγγράμματα τῶν μετ' αὐτὸν ζωολόγων.

Ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν ἐδημοσίευσεν σύγγραμμα ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Les observations de plusieurs singularitez et choses mémorables trouées en Grèce, Asie, Judée, Egypte, Arabie etc. Paris 1554», ἐν τῷ ὁποίῳ κατέγραψεν ὅ,τι εἶδε καὶ ἤκουσε κατὰ τὸ τριστὲς διάστημα τῆς περιουσίας του διὰ λόγου φυσικοῦ, ἀρχαίου, ἀπερίττου καὶ ἀπλοῦ.

Ὁ Βελώνιος ἐξέδωκε καὶ πολλὰς ἄλλας μονογραφίας περὶ ἰχθύων, πτηνῶν, καὶ φυτῶν, ἐν αἷς συγκατέμιξε πολλὰς τῶν γνώσεων, ἃς ἀπεκόμι-

σεν ἐκ τῆς περιουσίας του, αἱ ὁποῖαι ἐχρησίμευσαν ὡς βάσεις εἰς τελειότερας ἐρεῦνας τῶν μεταγενεστέρων· ἰδίᾳ δὲ ἡ περὶ πτηνῶν μονογραφία του ἐθεωρήθη ὡς ἡ σπουδαιότερα τῶν ὀρνιθολογιῶν τῆς 16ης ἑκατονταετηρίδος, μνημονευομένη ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ζωολόγων καὶ φυτολόγων.

Σήμερον πᾶσα αὕτη ἡ ἐργασία ἡμαυρώθη ὑπὸ τῆς λάμπειας, ἣν διέχυσε ἐπὶ τῆς φύσεως ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη· μόνον ἡ ἱστορία τῆς ἀναπτύξεως τῆς ζωολογίας καὶ τῆς βοτανικῆς λαμβάνει ταύτην ὑπ' ὄψιν, ἐξετάζουσα ὁποῖαν συμβολὴν προσήνεγκεν εἰς αὐτάς, καὶ κατὰ πόσον συνετέλεσεν εἰς τὴν πρόοδον αὐτῶν καὶ βελτίωσιν. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ δὲ τῆς ζωολογίας τὰ ἔργα τοῦ Βελωνίου κατατάσσονται ἐν τῇ περιόδῳ τῶν Ἐγκυκλοπαιδικῶν ὑποτυπώσεων, μεθ' ἣν ἔπεται ἡ περίοδος τῆς Συστηματικῆς, εἴτα ἡ τῆς Μορφολογίας, σήμερον δὲ ἡ τῆς Φυσιολογίας. Οὐχ ἦττον ἡ ἐργασία τοῦ Βελωνίου πρέπει νὰ ἐκτιμηθῆ κατὰ τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἔζη, δικαίως δὲ ἡ πόλις τοῦ Μάνης ἐγείρει αὐτῷ ἀνδριάντα γεραίρουσα τὴν μνήμην μεγάλου αὐτῆς ἀνδρός.

Ὁ Βελώνιος ἀπέβησεν τῷ 1564, θύμα γενόμενος δολοφονίας, καθ' ὃν χρόνον ἐργάζετο, μετὰ τὰς γνώσεις, ἃς ἀπέκτησεν ἐκ τῆς περιηγήσεως, εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ Θεοφράστου καὶ Διοσκορίδου.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὡς περιηγητῆς ἀνήκει καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς προείπομεν. Ἐκ τούτου καὶ μόνου σήμερον γνωρίζομεν πλείστας εἰδήσεις ἀναγομένας εἰς τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὰ ἔθιμα, τὴν γλῶσσαν, τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὴν ἐμπορίαν, τὴν ἐκκλησίαν, τὴν δημόδιον ἰατρικὴν καὶ τὰ φάρμακα, δι' ὧν πληροῦται μέγα κενὸν ἐν τῇ σπάνει Ἑλλήνων λογογράφων τῶν χρόνων ἐκείνων ὡς ἐκ τούτου δὲ ἡ περιήγησις τοῦ Βελωνίου κατέχει σπουδαίαν θέσιν ἐν τοῖς μνημείοις τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας τῆς 16ης ἑκατονταετηρίδος. Σκοπῶν νὰ καταστήσῃ ὁ Βελώνιος γνωστὴν τὴν Ἀνατολὴν εἰς τὴν Δύσιν, κατέθετε συνάμα καὶ λίθον πολυτίμον διὰ τὸ οἰκοδόμημα τῆς γέας ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, οὕτω δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπέβη σεβαστόν, καὶ ἡ μνήμη ἀγήρατος παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἑλλησι.

Μηνὶ Μαΐω.

Α. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ

Οὐδέποτε ἀληθῶς ἐγένετο τοσαύτη χρῆσις τῆς ἀναγνώσεως ὅση σήμερον, ἀλλὰ καὶ οὐδέποτε τοσοῦτον ἠδικήθη ἡ μελέτη ὥστε καθ' ἑκάστην αὐξάνει ὁ ἀριθμὸς τῶν νέων, οἵτινες ἔλαβον ἐπιπόλαιόν τι ἀλειμμα παιδείας, ἀλλὰ πράγματι μένουσι ἀμαθεῖς. Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου καλὸν νὰ ἐνθυμούμεθα τὸ «οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ πολὺ».

Ο ΜΑΡΚΗΣΙΟΣ ΒΙΛΛΕΜΕΡ

(Μυθιστορία Γεωργίας Σάνδ.—Μετάφρασις Α. Β.)

Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον.

Δ'

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἡ Καρολίνα ἔλαθεν ἐπιστολήν, ἣτις βαθέως τὴν συνεκίνησε, καὶ ἦν ἀντιγράφομεν ἐνταῦθα:

« Ἀγαπητὴ μου Καρολίνα — ἄφησε τὴν καλὴν σου τροφὴν νὰ σὲ ὀνομάζῃ πάντοτε τοιοῦτοτρόπως, — ἔμαθα ἀπὸ τὴν μεγάλην σου ἀδελφὴν, ἡ ὁποία μοῦ ἔκαμε τὴν εὐχαρίστησιν νὰ μοῦ γράψῃ, ὅτι ἐφυγες ἀπὸ τὸ σπίτι κ' ὑπῆγες εἰς τὸ Παρίσι νὰ ἐμβῆς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μιᾶς κυρίας. Δὲν ἤμπορῶ νὰ σοῦ περιγράψω τὴν λύπην μου ὅταν συλλογιζομαι ὅτι μία κυρία, ὅπως εἶσαι, τὴν ὁποίαν εἶδα νὰ γεννηθῆ μέσα εἰς τὴν εὐτυχίαν, ἀναγκάζεται νὰ ἴνη ὑποκάτω εἰς ἄλλους· καὶ ὅταν σκέπτομαι ὅτι τὸ ἔκαμες ἀπὸ τὴν καλὴν σου καρδίαν, καὶ διὰ νὰ βοηθήσῃς τὴν Καμίλλην καὶ τὰ παιδιὰ τῆς, δὲν ἤμπορῶ νὰ κρατήσω τὰ δάκρυά μου. Ἀγαπητὴ μου κυρία, ἔνα μόνον πράγμα ἔχω νὰ σοῦ εἰπῶ. Ἄν περῶ σήμερον καλὰ, δόξαν νὰ ἔχῃ ὁ Θεός, τὸ χρεωστῶ εἰς τοὺς γονεῖς σου. Ὁ ἀνδρας μου ἔχει καλὴν ἐργασίαν, κάμνει ὀλίγον ἐμπόριον, καὶ κατωρθώσαμεν νὰ ἀγοράσωμεν ἕνα σπιτάκι καὶ ὀλίγον χωράφι. Ὁ υἱός μου εἶνε στρατιωτικὸς καὶ ἡ κόρη μου ποῦ ἐβύζαξα μαζὺ σου εἶνε ὑπανδρευμένη πολὺ καλὰ. Τὸ λοιπόν, ἂν χρειασθῆς ποτέ σου τίποτε χρήματα, θὰ εἶχαμε πολλὴν εὐχαρίστησιν νὰ σοῦ τὰ δανείσωμεν δι' ὅσον καιρὸν τὰ θέλεις, καὶ χωρὶς κανένα τόκον. Ἄν καταδεχθῆς, θὰ κάμῃς εὐχαρίστησιν καὶ τιμὴν εἰς ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι πάντοτε σὲ ἀγαποῦσαν, διότι καὶ ὁ σύζυγός μου αὐτός, ὁ ὁποῖος σὲ γνωρίζει ἀπὸ ὅσα ἐγὼ τοῦ εἶπα, σὲ ἔχει εἰς μεγάλην ὑπόληψιν καὶ μοῦ λέγει συχνά: « Ἐπρεπε νὰ ἔλθῃ ἐδῶ, νὰ καθῆσθαι μαζὺ μας ὅσον καιρὸν θέλει. Ἀφοῦ εἶνε δυνατὴ καὶ τῆς ἀρέσει νὰ περιπατῆ πολὺ, θ' ἀνέβαινε νὰ ἰδῇ τὰ βουνά μας. Ἄν ἤθελε, ἤμπορῶσε νὰ γείνη καὶ διδασκάλισσα εἰς τὸ χωρίον μας· δὲν θὰ εἶχε βέβαια μεγάλα εἰσοδήματα, ἀλλὰ δὲν θὰ εἶχε καὶ κανὲν ἐξοδον, ὥστε θὰ τῆς ἦτον τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὸ Παρίσι, ὅπου ἡ ζωὴ εἶνε τόσο ἀκριβὴ! » Σοῦ τὰ λέγω ἀπλᾶ ὅλ' αὐτά, ὅπως τὰ λέγει ὁ Περὰκ, καὶ ἂν τυχὸν σοῦ ἔλθῃ ὄρεξις, θὰ σοῦ ἔχωμεν μίαν εὐμορφὴν καμαροῦλαν ἑτοιμὴν, καὶ θὰ ἔχῃς νὰ ἰδῆς ἕνα εὐμορφον καὶ ἄγριον τόπον. Αὐτὸ δὲν σὲ φοβίζει βέβαια, ἀφοῦ, ὅταν ἦσουν μικρά, ἤθελες νὰ σκαρβαλώνης παντοῦ, ὥστε καὶ ὁ καυμένος ὁ πατέρας σου σ' ἔλεγεν ἀγριοκάτσικον. Σκέψου λοιπόν, ἀγάπη μου Καρολίνα, ἂν δὲν ἦσαι καλὰ

ὅπου ἦσαι, ὅτι εἰς ἕνα μικρὸν τόπον, τὸν ὁποῖον δὲν γνωρίζεις, ὑπάρχουν ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι ἤξεύρουν ὅτι εἶσαι ἡ καλλιτέρα ψυχὴ τοῦ κόσμου, καὶ προσεύχονται εἰς τὸν Θεὸν διὰ σὲ πρῶτῃ καὶ βράδῃ, καὶ τὸν παρακαλοῦν νὰ ἔλθῃς νὰ τοὺς ἰδῆς.

» Ἰουστίνα ».

Ἡ Καρολίνα ἀπήντησεν εὐθὺς:

« Καλὴ μου Ἰουστίνα, ἀγαπητὴ μου φίλη, ἔκλαυσα ὅταν ἀνέγνωσα τὴν ἐπιστολήν σου. Ἐκλαυσα ἀπὸ χαρὰν καὶ εὐγνωμοσύνην. Εἶμαι εὐτυχῆς, ὅτι με ἀγαπᾷς πάντοτε τόσον τρυφερά, καθὼς καὶ τὴν ἡμέραν τὴν ὁποῖαν ἐχωρίσθημεν, πρὸ δεκατεσσάρων ἐτῶν. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐνθυμοῦμαι, ὡς μίαν ἀπὸ τὰς πλέον λυπηρὰς τῆς ζωῆς μου. Δὲν ἐγνώριζα ἄλλην μητέρα ἀπὸ σέ, καὶ ὅταν σ' ἔχασα ἐνόμισα ὅτι ὠρφάνευσα ἐκ δευτέρου. Καλὴ μου τροφός! Μὲ ἠγάπας τόσο, ὥστε σχεδὸν εἶχες λησμονήσει δι' ἐμὲ τὸν καλὸν σου ἄνδρα καὶ τὰ ἀγαπητά σου τέκνα. Ἀλλὰ σ' ἐφώναζαν νὰ ὑπάγῃς ὀπίσω, καὶ εἶχες καθῆκον νὰ τὸ κάμῃς καὶ ἔβλεπα ἀπὸ τὰ γράμματα τῶν πόσῃ εὐτυχίαν σοῦ ἐφύλαττον. Αὐτὸς ἐπλήρωσε τὸ χρέος μου—διότι πολλὴν εὐτυχίαν σοῦ ἐχρεώστων—καὶ πολλάκις ἐσυλλογίσθη, ὅτι ἂν ἔχω κἄτι καλόν, τὸ ἔχω διότι ὁ πρῶτος ἄνθρωπος τὸν ὁποῖον ἐγνώρισα με ἠγάπησε τόσο πολὺ καὶ με μετεχειρίσθη με τόσο φρόνησιν καὶ με τόσο γλυκύτητα. Θέλεις τώρα νὰ μοῦ προσφέρῃς τὰς οἰκονομίας σου, καλὴ μου καὶ ἀγαπητὴ. Αὐτὸ μαρτυρεῖ ὅτι ἔχεις μητρικὴν τὴν καρδίαν καθὼς πάντοτε, καὶ ὅτι ὁ σύζυγός σου, ὅστις δὲν με γνωρίζει, ἔχει ψυχὴν μεγάλην. Σὰς εὐχαριστῶ θερμῶς, ἀγαπητοί μου φίλοι, ἀλλὰ δὲν ἔχω καμμίαν ἀνάγκην. Ὅπου εἶμαι δὲν μοῦ λείπει τίποτε, καὶ μακρὰν τῆς ἀγαπητῆς μου οἰκογενείας εὐρίσκομαι ὅσον τὸ δυνατόν καλλίτερον. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν πειράζει. Ἐγὼ πάντοτε τὴν ἐλπίδα νὰ ἔλθω μίαν ἡμέραν νὰ σὰς εὔρω. Ὅσα μοῦ γράφεις διὰ τὴν μικρὰν καμαροῦλαν καὶ διὰ τὸν ἄγριον τόπον σοῦ μοῦ ἐμπνέουν τρομερὰν ἐπιθυμίαν νὰ γνωρίσω τὸ χωρίον σου καὶ τὰ κατὰ σέ. Δὲν ἤξεύρω πότε θὰ ἔχω δεκαπέντε ἡμέρας εἰς τὴν διάθεσίν μου, ἀλλ' ἔσο βέβαια, ὅτι ἂν ποτε τὰς ἔχω, θὰ τὰς δώσω εἰς τὴν ἀγαπητὴν μου τροφόν, τὴν ὁποῖαν φιλῶ εἰς ὅλης μου τῆς καρδίας ».

Ἐνῷ ἡ Καρολίνα ἠσχολεῖτο εἰς τὴν τρυφερὰν αὐτὴν καὶ ἀφελῆ διάχυσιν, ὁ δούξ Γαετάνος Ἀλερίας, μεγαλοπρεπῆ φορῶν ἀνατολικὸν κοιτωνίτην, συνωμίλει μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, ὅστις εἶχεν ἐπισκεφθῆ αὐτὸν πρῶτὸς ἐν τῇ λαμπρᾷ του κατοικίᾳ κατὰ τὴν ὁδὸν Εἰρήνης.

Εἶχον ἡμιλήσει περὶ χρηματικῶν ὑποθέσεων καὶ ζωηρὰ συζήτησις εἶχε γεννηθῆ μεταξύ τῶν δύο ἀδελφῶν.

— Ὅχι, φίλε μου, ἔλεγεν ὁ δούξ ἀποφασιστι-

κως· αὐτὴν τὴν φορὰν θὰ δείξω ἐπιμονήν· ἀρνοῦμαι τὴν ὑπογραφήν σου. Δὲν θὰ πληρώσῃς τὰ χρέη μου.

— Θὰ τὰ πληρώσω, ἀπήντησεν ὁ μαρκήσιος ἐπίσης ἀποφασιστικῶς. Πρέπει, εἶνε καθήκον μου. Ἐδίστασα, δὲν σοῦ τὸ κρύπτω, πρὶν μάθω τὸ ποσόν, καὶ ἡ ὑπερηφάνειά σου δὲν πρέπει νὰ πειραχθῇ διὰ τὸν δισταγμὸν αὐτόν, τὸν ὁποῖον ὁμολογῶ. Ἐφοβούμην μὴ ἀναλάβω ὑποχρεώσεις ἀνωτέρας τῶν δυνάμεών μου. Ἀλλὰ τὴν γυναικίαν, ὅτι θὰ μοῦ μείνουν ἀρκετὰ διὰ νὰ διατηρήσω τὴν εὐημερίαν τῆς μητρός μας. Εἶμαι λοιπὸν ἀποφασισμένος νὰ σώσω τὴν τιμὴν τῆς οἰκογενείας, καὶ δὲν δύνασαι ν' ἀντιστῆς.

— Ἀνθίσταμαι. Δὲν μοῦ ὀφείλεις αὐτὴν τὴν θυσίαν. Δὲν ἔχομεν τὸ ἴδιον ὄνομα.

— Εἴμεθα υἱοὶ τῆς αὐτῆς μητρός, καὶ δὲν θέλω ν' ἀποθάνῃ ἀπὸ ἐντροπὴν καὶ λύπην, βλέπουσα ὅτι εἶσαι ἀναξιόχρεος.

— Ἀλλὰ κ' ἐγὼ δὲν τὴν θέλω αὐτὴν τὴν ἐντροπήν. Θὰ νυμφευθῶ.

— Διὰ χρήματα; Αὐτό, ὡς κάλλιστα γνωρίζεις, θὰ ἦτο χειρότερον, καὶ διὰ τὴν μητέρα μας, καὶ δι' ἐμέ καὶ διὰ σὲ τὸν ἴδιον.

— Λαμβάνω λοιπὸν θέσιν.

— Χειρότερον, ἀκόμη χειρότερον.

— Ὅχι· δι' ἐμέ δὲν ὑπάρχει ἄλλο χειρότερον ἀπὸ τὴν λύπην τοῦ νὰ σᾶς καταστρέψω οικονομικῶς.

— Δὲν θὰ καταστραφῶ διόλου.

— Τέλος πάντων δὲν ἤμπορῶ νὰ μάθω τὸ ποσὸν τῶν χρεῶν μου;

— Περιττόν. Ἀρκεὶ νὰ μοῦ δώσῃς τὸν λόγον σου ὅτι δὲν ἔχεις χρεῖα, τὰ ὅποια ν' ἀγνοῖ ὁ συμβολαιογράφος, ὅστις θ' ἀναλάβῃ τὴν ἐκκαθάρισιν. Σοῦ ἐζήτησα μόνον νὰ θεωρήσῃς μερικὰ τῶν ἐγγράφων, διὰ νὰ βεβαιώσῃς τὴν ἀκρίθειάν των. Τὴν ἐβεβαίωσες· αὐτὸ ἀρκεῖ· τὰ λοιπὰ δὲν σὲ ἀποβλέπουν.

Ὁ δούξ συνέπτυσεν ὀργίλως τὰ ἐγγράφα, ἐβάδισε μεγάλως βήμασιν ἐντὸς τοῦ δωματίου, μὴ εὐρίσκων λέξιν ἐκφράζουσαν τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ ἀγωνίαν, ἀνῆψεν ἔπειτα ἐν σιγάρῳ, τὸ ὁποῖον δὲν ἐκάπνισε, καὶ ἔπεσε κάτωχρος εἰς ἓνα κλιντήρα.

Ὁ μαρκήσιος ἐνόησε τί ὑπέφερε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἢ ὑπερηφάνειά του, ἴσως καὶ ἡ συνειδήσις αὐτοῦ.

— Ἦσυχασε, τῷ εἶπεν. Ἐνωῶ τὴν ὀδύνην σου. Μοῦ φαίνεται ἀγαθὴ, καὶ ἐλπίζω εἰς τὸ μέλλον. Λησμονήσῃς τὴν ὑπηρεσίαν τὴν ὁποίαν προσφέρω εἰς τὴν μητέρα μου πολὺ μᾶλλον παρὰ εἰς σέ, ἀλλὰ μὴ λησμονήσῃς ὅτι ὅ,τι μοῦ μένει ἀνήκει τοῦ λοιποῦ εἰς αὐτὴν μόνην. Συλλογίσου ὅτι δυνατὸν νὰ ἔχωμεν τὴν εὐτυχίαν νὰ μᾶς ζῆσῃ ἀκόμη πολὺ, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ στερη-

ται. Χαῖρε· θὰ σ' ἐπανίδω μετὰ μίαν ὥραν, διὰ νὰ κανονίσωμεν τὰς τελευταίας λεπτομερείας.

— Ναί, ἄφησέ με μόνον, σὲ παρακαλῶ, ἀπήντησεν ὁ δούξ. Βλέπεις ὅτι αὐτὴν τὴν στιγμὴν μοῦ εἶνε ἀδύνατον νὰ σοῦ εἰπῶ λέξιν.

Ἀμα ὡς ἀπῆλθεν ὁ μαρκήσιος, ὁ δούξ ἐσήμανε, διέταξε νὰ μὴ ἐπιτραπῇ εἰς κανένα ἢ εἰσοδος, καὶ ἤρχισε πάλιν βαδίζων διὰ τοῦ δωματίου ἐν ταραχῇ καὶ ἀπογνώσει. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὑφίστατο τὴν ἀναπόφευκτον καὶ ὑφίστην κρίσιν τοῦ βίου του. Ἐν οὐδεμίᾳ τῶν καταστροφῶν του εἶχεν αἰσθανθῆ ἑαυτὸν τοσοῦτον ἔνοχον οὐδ' εἶχε τόσον βαθεῶς συγκινηθῆ.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχε σπαταλήσει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ περιουσίαν, ἀπαθῆς καὶ ἀμέριμος, ὡς ὁ μόνον ἑαυτὸν ζημιῶν. Εἶχεν, οὕτως εἶπεν, ἀσκήσει δικαίωμα του. Εἶτα, σχεδὸν ἐν ἀγνοίᾳ του, εἶχε καταβροχθίσει, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, καὶ τὸ μητρικὸν κεφάλαιον, ἀναίσθητων βαθμῶν πρὸς τὴν ταπεινώσιν, ὅτι ἄφινεν εἰς τὸν ἀδελφόν του μόνον τὸ βάρος τῆς ἐξ ἰδίων συντηρήσεως τῆς μητρός των.

Ὅτι μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ εἰς συγχώρησιν τοῦ δούξ, ἦσαν αἱ ὑπερβολικαὶ τῆς μητρός του θωπεῖαι. Ἐν τῇ μητρικῇ καρδίᾳ ἀπῆλαυνεν ὁ δούξ προδήλου προτιμήσεως. Ἀλλὰ καὶ ἡ φύσις αὐτῆ εἶχε φανῆ ἐπίσης πρὸς αὐτὸν μεγαλόδωρος. Ὑψηλότερος, ὠραιότερος, ἰσχυρότερος, ἐπιδεικτικώτερος, δραστηριώτερος κατ' ἐπιφάνειαν τοῦ ἀδελφοῦ του, προσηγορώτερος αὐτοῦ καὶ θεραπευτικώτερος, εἶχεν ἀπὸ παιδὸς φανῆ εἰς πάντας ἐρασμιώτερος ἐκείνου καὶ εὐφύστερος. Ὁ μαρκήσιος, ἀσθενικὸς ἐπὶ μακρὸν χρόνον καὶ σιωπηλός, δὲν εἶχεν ἐκδηλώσει πάθος ἄλλο ἢ πρὸς μελέτην μόνον· ὅτι δὲ δι' ἀπλοῦν ἀστὸν θὰ ἦτο μέγα προτέρημα, ἐθεωρήθη παράδοξος ἰδιοτροπία δι' εὐγενῆ. Οὕτω κατεπολεμήθη μᾶλλον ἢ ἐνισχύθη ἢ πρὸς τὴν σπουδὴν ἐκείνην τάσις, καὶ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς κατέστη πάθος· πάθος ὅπερ ἀπερόφησε μὲν πᾶσαν ἄλλην διανοητικὴν ἀσχολίαν τοῦ νέου κ' ἐστεῖρευσε πᾶσαν πηγὴν ἐξωτερικῆς αὐτοῦ διαχύσεως, ἀνέπτυσεν δὲ τὸν ἀντικείμενον ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἐκτακτον ἐσωτερικὴν εὐαισθησίαν καὶ ἐνθουσιασμὸν τοσοῦτον θερμότερον ὅσῳ ἦτο περιωρισμένος. Ὁ μαρκήσιος ἦτο ἀπείρωσ τοῦ ἀδελφοῦ του εὐαισθητότερος, καὶ ὅμως ὑπελαμβάνετο γενικῶς ὡς ἄνθρωπος ψυχρός, ἐνῶ ὁ δούξ, φύσει προσηνὴς καὶ κοινωνικός, ἐθεωρήθη ἐπὶ μακρὸν ὡς πυρίνην καρδίαν, χωρὶς ν' ἀγαπήσῃ ἀποκλειστικῶς οἰονδήποτε.

Τὴν θερμὴν αὐτὴν κράσιν, τὴν τοσοῦτον ἀπατηλήν, εἶχε κληρονομήσει ὁ δούξ παρὰ τοῦ πατρὸς του, εἶχε δὲ ἀνησυχῆσει ἀληθῶς ἢ μήτηρ του κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς του, ἐκ τῆς ζωηρότητος τοῦ ἡθους αὐτοῦ. Εἶπομεν ἤδη, ὅτι

μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δευτέρου συζύγου τῆς ἡ μαρκησία εἶχε μεγάλως ταραχθῆ, καὶ ὅτι ἐπὶ ἐν σχεδὸν ἔτος ἐπτοεῖτο τὴν θέαν τῶν τέκνων τῆς. Ὅτε δὲ ἡ ἠθικὴ αὐτῆ νόσος κατενικήθη ὑπὸ τῶν αἰσθημάτων τῆς φύσεως, πρώτη αὐτῆς ὄρμη ὑπῆρξε νὰ σφίξῃ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς τὸν υἱὸν τοῦ ἀγαπηθέντος συζύγου. Ἀλλ' οὕτως, ἐκπλαγεῖς καὶ τρομάζας οὕτως εἶπεν ἐκ τῆς παραφορᾶς ἐκείνης τῶν θωπευμάτων, ἅτινα δὲν ἐνθυμείτο πλέον, ἤρχισε κλαίων χωρὶς νὰ γνωρίζῃ διατί. Ἦσαν ἴσως τὰ κλαύματά του αὐθόρμητος καὶ ἀνεπίγνωστος μομφὴ κατὰ τῆς προτέρας ἐγκρατείας. Ὁ δούξ, πρεσβύτερος μὲν κατὰ τρία ἔτη ἄλλ' ἐλαφρότερος ἐκείνου, οὐδεμίαν στέρησιν εἶχεν αἰσθανθῆ. Ἀπήντησε διὰ φιλημάτων εἰς τὰ φιλήματα τῆς μητρός του, καὶ ἡ ταλαίπωρος γυνὴ ἐνόμισεν ὅτι αὐτὸς εἶχε κληρονομήσει τὴν καρδίαν τῆς, ἐνῶ ὁ μαρκήσιος εἶχε κληρονομήσει, ὡς τῇ ἐφάνετο, τὸν ἐκ πατρὸς πάππον του, γηραιὸν σοφόν, σχεδὸν μονομανῆ. Προετιμήθη λοιπὸν ὁ δούξ ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ δὲν ἠγαπήθη μὲν περισσότερον τοῦ ἄλλου, διότι ἡ μαρκησία εἶχε βαθύ τὸ αἶσθημα τῆς θρησκευτικῆς ἰσότητος, ἀλλ' ἐθωπεύθη μᾶλλον ἐκείνου, διότι αὐτὸς μόνον, διελογίζετο ἡ μαρκησία, ἦσθάνετο τί ἤξιζον τὰ θωπεύματα.

Ὁ Οὐρβανός— ὁ μαρκήσιος— ἠσθάνθη τὴν προτίμησιν ταύτην καὶ ἐλυπήθη· ἀλλ' οὐδέποτε ἐτόλμησε νὰ παραπονθῆ, καὶ κρίνων ἴσως ἤδη ὀρθῶς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ του, δὲν ἠθέλησε νὰ παλαίσῃ πρὸς αὐτὸν περὶ τοσοῦτον ἀσημάντου πράγματος.

Μετὰ τινα χρόνον ἡ μαρκησία ἀνεγνώρισεν ὅτι εἶχεν ἀπατηθῆ, ὅτι ἔπρεπε νὰ κρίνῃ τὰ αἰσθημάτων ἐκ τῶν ἔργων μᾶλλον ἢ ἐκ τῶν λόγων. Ἀλλ' εἶχεν ἤδη συνειθίσει νὰ θωπεύῃ τὸν ἄσωτον υἱόν, καὶ βαθμῶν συνειθίσει ἐπίσης νὰ αἰσθάνεται τρυφερόν τινα οἶκτον πρὸς τὰς πλάνας αὐτοῦ, αἵτινες ἐμελλον νὰ τὸν φέρωσιν εἰς τὸν ὄλεθρον. Ματαιότης τὸ κατ' ἀρχάς, ἔπειτα μέθη, καὶ τέλος ἐκλυσις πάσης ἀντιδράσεως καὶ τυραννικῆ ἐπικράτησις τῆς διαφορᾶς— ἰδοὺ ἐν ὀλίγοις συνοψιζομένη ἡ ἱστορία τοῦ ἀνδρός ἐκείνου, ὅστις ἦτο ἀξιεράστος χωρὶς νὰ ἔχῃ λεπτόν τι γόητρον ἢ καρδίαν, ἀγαθὸς χωρὶς νὰ ἔχῃ μεγαλεῖον ἢ ψυχὴν του, ἀπιστος χωρὶς νὰ ἦνε ἄθεος. Καθ' ἣν ἡλικίαν τὸν περιγράφομεν μέγα κενὸν ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἡ συνειδήσις· ἀλλὰ τὸ κενὸν τοῦτο προήρχετο ἐξ ἀπουσίας οὐχὶ ἐκ θανάτου τῆς συνειδήσεως. Ἐπανήρχετο αὐτῇ ἐνίοτε κ' ἐπάλαιε πολλάκις, σπανιώτερον μὲν καὶ βραχυτέρον ἢ κατὰ τὴν νεότητά του, ἀλλὰ πολὺ ζωηρότερον. Ἡ πάλιν δ' ἐκείνη, ἥτις κατὰ τὴν περίστασιν αὐτὴν ἐτελείτο ἐντὸς του, ἦτο τοσοῦτον ὀδυνηρά, ὥστε πολλάκις οὕτως ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς ἐν τῶν πολυτε-

λῶν του ὀπλων, ὡς εἰ κατεδίωκεν αὐτὸν τὸ φάσμα τῆς ἀπελπισίας. Ἀλλ' ἀνελογίσθη τὴν μητέρα του, ἀπόθησε καὶ ἐκλείδωσε τὰ ὄπλα του, κ' ἔδραξε τὴν κεφαλὴν του διὰ τῶν δύο του χειρῶν, φοβούμενος μὴ παραφρονήσῃ.

Εἶχε πάντοτε θεωρήσει τὸ χρεῖμα ὡς ἀνάξιον λόγου πράγμα. Ἡ δὲ μήτηρ του, διὰ τῶν περὶ εὐγενεῶς ἀφιλοκερδείας θεωριῶν αὐτῆς, εἶχε μεγάλως βοηθήσει τὴν ἀπὸ τῆς ιδέας αὐτῆς εἰς τὸ σόφισμα ἐξολίσθησιν. Εἶχεν ἐν τούτοις ἐνοήσει, ὅτι καταστρέφων οικονομικῶς τὴν μητέρα του ὑπερέβαινε τὸ δικαίωμα του. Παραζαλισθεὶς, πρόβῃ βαθμῶν μέχρις ἄκρων, ἀπόφασιν μὲν ἔχων κθ' ἑαυτὸν νὰ σταματήσῃ πρὸ τῆς περιουσίας τοῦ ἀδελφοῦ του, ἀλλ' ἐπιβαλὼν τέλος χεῖρα καὶ εἰς αὐτήν. Τὸ ἀληθές ὅμως εἶνε ὅτι δὲν ἔπραξε τοῦτο ἐν γνώσει. Ὁ μαρκήσιος δὲν εἶχεν ἀνακοινώσει, ἐξ ἀβρότητος, οὐδεμίαν εἰς αὐτὸν λεπτομερείαν, καὶ οὐδέποτε θὰ ὠμίλει εἰς αὐτὸν περὶ τούτου, ἂν δὲν παρίστατο ἡ ἀνάγκη νὰ σωθῇ τὸ ὑπολειπόμενον. Οὕτω δὲ ὁ δούξ συνησθάνετο ὅτι δὲν εἶχε πταίσει ἐξ ἐσκεμμένου ἐγωῖσμου, καὶ εἰλικρινῶς ἐμέμφθη τὸν Οὐρβανόν ὅτι δὲν τῷ ἀνεκοίνωσεν ἐνωρίτερον τὴν ἀλήθειαν. Ἐβλέπε τέλος χεῖρον πρὸ αὐτοῦ τὸ βάραθρον, ὅπερ εἶχεν ἀνοίξει ἡ παραλυσία καὶ τὸ ἀμέριμον αὐτοῦ. Ἦσθάνετο κυρίαν ταπεινώσιν, ὅτι ἐζημίω τὸ μέλλον τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ ὅτι οὐδὲν εἶχε μέσον νὰ ἐπανορθώσῃ τὰ λάθη του χωρὶς νὰ παρῇ τὴν αὐστηρότητα ἀρχῶν των, ἃς ἐπέβαλλεν εἰς αὐτὸν ἢ μήτηρ του καὶ ἡ ἀνατροφή του.

Τὸ τελευταῖον ἐν τούτοις πταῖσμά του δὲν ἦτο τοσοῦτον βαρὺ ὅσον ἡ προτέρα ἀπογύμνωσις τῆς μητρός του· ἀλλ' ὁ δούξ ἐφρόνει ἄλλως. Εἶχε πάντοτε νομίσει, ὅτι ἡ περιουσία τῆς μητρός του ἦτο καὶ ἰδική του, ἐνῶ ἀπέναντι τοῦ ἀδελφοῦ του ἢ ὑπερηφάνεια τὸν ἐδίδασκε τὴν μεταξὺ τοῦ ἐμοῦ καὶ τοῦ σοῦ διάκρισιν. Πλὴν δὲ τούτου— ἃς τὸ εἶπωμεν— δὲν ὑπῆρχε μὲν ἔχθρα μεταξὺ δύο ἀδελφῶν τοσοῦτον διαφόρων, ἀλλ' ὑπῆρχεν ὅμως ἔλλειψις συμπαθείας καὶ ἐμπιστοσύνης. Ἡ ζωὴ ἐκείνου ἦτο διαρκῆς διαμαρτύρησις πρὸς τούτου τὴν ζωὴν. Ὁ Οὐρβανός εἶχε καταβάλλει μέγαν ἀγῶνα ὅπως ἀκούσῃ ἐκ τῶν μυθῶν τῆς καρδίας του φωνὴν φιλίας πρὸς τὸν ἀδελφόν του· ἀλλ' ὁ Γαετάνος οὐδένα. Ἀρκοῦμενος εἰς τὸν ἄχολον χαρακτήρα του, ἐνόμιζεν ἐπιτετραμμένον νὰ ἐμπαιζῇ τ' αὐστηρὰ ἦθη τοῦ μαρκησίου. Οὕτω δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ πρὸς ἀλλήλους σχέσεις αὐτῶν συνωψίζοντο εἰς μομφὴν μὲν ἐκείνου, ἀβρῶς συγκαλυπτομένην, εἰρωνεῖαν δὲ τούτου, ἀκάκως ἐπανισταμένην.

— Λοιπὸν! ἀνεφώνησεν ὁ δούξ, βλέπων ἐπιστρέφοντα τὸν μαρκήσιον, ἐτελείωσε; Βλέπω ἀπὸ τὸ πρόσωπόν σου ὅτι ὑπέγραψες!

— Ναί, ἀδελφέ, ἀπήντησεν ὁ Οὐρβανός. Ἐτακτοποιήθησαν ὅλα, καὶ σοὺ μένουσι δώδεκα χιλιάδες φράγκα ἐτήσιον εἰσόδημα, τὰ ὑποία δὲν ἐπέτρεψα νὰ συμπεριληφθῶν εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν.

— Μοῦ μένουσι;... ὑπέλαβεν ὁ Γαετάνος, θεωρῶν αὐτὸν ἀτενῶς. Ὅχι! μὲ ἀπατᾷς! δὲν μοῦ μένει τίποτε. Σὺ, ἀφοῦ μ' ἐξεχρέωσες, μοῦ δίδεις καὶ σύνταξιν!

— Ἔστω... ναί! ἀπήντησεν ὁ μαρκήσιος, διότι θὰ ἐμάνθανες ὅπως δὴ ποτε μίαν ἡμέραν ὅτι δὲν εἶσαι κύριος ν' ἀπαλλοτριώσῃς τὸ κεφάλαιον.

Ὁ δούξ, ὅστις οὐδὲν εἶχεν ἐτι ἀποφασίσει, ἔτριψε τὰς χεῖράς του, τὴν μίαν διὰ τῆς ἄλλης, κ' ἔμεινε πάλιν σιωπηλός.

Ὁ μαρκήσιος προσεπάθησε νὰ νικήσῃ τὴν συνήθη του ψυχρότητα, καὶ καθήσας πλησίον τοῦ ἀδελφοῦ του ἔδραξε τὰς συνεσπασμένας αὐτοῦ χεῖρας, αἵτινες δὲν ἀπεράσισον ἐτι νὰ ἐκταθῶσι πρὸς αὐτόν.

— Φίλε μου, τῷ εἶπε, πολλὴν ὑπερηφάνειαν ἔχεις ἀπέναντί μου. Δὲν θὰ ἔκαμνες ἄρα γε δι' ἐμὲ ὅτι κάμνω διὰ σέ;

Ὁ δούξ ἠσθάνθη καταβλαλλομένην τὴν ἀλαζονείαν του, καὶ ἀνελύθη εἰς δάκρυα.

— Ὅχι! εἶπε, σφίγγων ἰσχυρῶς τὰς χεῖρας τοῦ ἀδελφοῦ του. Οὔτε θὰ ἤξευρα οὔτε θὰ ἠδύναμην νὰ τὸ κάμω, διότι μοῖρα ἰδική μου εἶνε νὰ βλάπτω, καὶ ποτὲ μοῦ δὲν θὰ ἔχω ἐγὼ τὴν εὐτυχίαν νὰ σώσω κανένα.

— Ὁμολογεῖς τοῦλάχιστον, ὅτι αὐτὸ εἶνε εὐτυχία, ὑπέλαβεν ὁ Οὐρβανός. Θεώρει με λοιπὸν ὡς ἄνθρωπον, τὸν ὅποιον ὑπεχρέωσες, καὶ δὲς μου τὴν ἀγάπην σου, ἢ ὑποία κινδυνεύει νὰ ἐξαφανισθῇ.

— Οὐρβανέ! ἀνέκραξεν ὁ δούξ, ὁμιλεῖς περὶ τῆς ἀγάπης μου... Ἐπρεπε τὴν στιγμήν αὐτὴν νὰ σ' εὐχαριστήσω μὲ διαβεβαιώσεις στοργῆς καὶ ἀγάπης, καὶ ὁμως δὲν τὸ κάμνω. Ποτὲ μοῦ δὲν θὰ ταπεινωθῶ τόσον, ὥστε νὰ καταφύγω εἰς τὴν ὑπόκρισιν. Ἡξεύρεις, ἀδελφέ μου, ὅτι πάντοτε μετρίως σὲ ἠγάπησα;

— Τὸ γνωρίζω, καὶ τὸ ἐξηγῶ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ὀρέξεων καὶ τοῦ χαρακτῆρός μας. Ἀλλὰ δὲν ἦλθεν ἄρα γε ἡ στιγμή ν' ἀγαπηθῶμεν καλλίτερον;

— ὦ! εἶνε φοβερὰ πρὸς τοῦτο ἡ στιγμή αὐτή! εἶνε στιγμή τοῦ θριάμβου σου καὶ τῆς ταπεινώσεώς μου. Εἰπέ μου ὅτι, ἂν δὲν ἦτο ἡ μήτηρ μας, θὰ μὲ ἄφινες ἀβοήθητον! Ναί! αὐτὸ πρέπει νὰ μὲ εἴπῃς, καὶ τότε δύναμαι νὰ σοῦ συγχωρήσω ὅ,τι κάμνεις.

— Δὲν σοῦ τὸ εἶπα ἤδη;

— Εἰπέ μου τὸ ἀκόμη!... Διστάζεις; Εἶνε λοιπὸν ζήτημα τιμῆς;

— Ναί, ἀκριβῶς ζήτημα τιμῆς.

— Καὶ δὲν θέλεις νὰ σ' ἀγαπῶ σήμερον περισσότερο ἢ ἄλλοτε;

— Ἡξεύρω, ἀπήντησε μελαγχολικῶς ὁ μαρκήσιος, ὅτι ἐγὼ δὲν εἶμαι πλασμένος διὰ ν' ἀγαπῶμαι.

Ὁ δούξ ἠσθάνθη ὅτι δὲν εἶχε πλέον δύναμιν ν' ἀντιστῇ, καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἀδελφοῦ του.

— Ἐλα! ἀνέκραξε, συγχώρησέ με. Εἶσαι πολὺ καλλίτερός μου. Σὲ ὑπολήπτομαι, σὲ θαυμάζω, σχεδὸν σὲ σέβομαι. Ἡξεύρω, αἰσθανομαι ὅτι εἶσαι ὁ καλλίτερος φίλος μου. Θεέ μου! Τί νὰ κάμω διὰ σέ; Ἀγαπᾷς καμμίαν γυναῖκα; Νὰ φονεύσω τὸν ἄνδρα τῆς; Νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Κίναν νὰ σοῦ ἀναζητήσω κανέν πολῦτιμον χειρόγραφον εἰς καμμίαν παγόδαν, μὲ κίνδυνον μαστιγώσεως;

— Συλλογίζεσαι μόνον πῶς νὰ ἐξοφλήσῃς, Γαετάνε. Ἀγάπα με ὀλίγον καὶ μ' ἐξοφλεῖς χιλιάκις.

— Σ' ἀγαπῶ ἐξ ὅλης μου τῆς ψυχῆς, ἀπήντησεν ἐντόνως ὁ δούξ ἐναγκαλιζόμενος αὐτόν, καὶ κλαίω, βλέπεις, ὡς παιδίον. Ἐλα τώρα, δὲς με καὶ σὺ ὀλίγην ὑπόληψιν. Θὰ διορθωθῶ, εἶμαι νέος ἀκόμη, τί διάβολον! Τριάκοντα ἐξ ἐτῶν ὅταν εἶνε κανεὶς, δὲν εἶνε ἀκόμη χαμένος! Τριμμένος μόνον ὀλίγον. Τώρα θὰ τακτοποιηθῶ, ἀφοῦ μάλιστα εἶνε ἀνάγκη. Τόσον τὸ καλλίτερον! Ὅ' ἀποκτήσω πάλιν τὴν ὑγείαν μου, τὴν νεότητά μου. Ὅ' ὑπάγω νὰ περάσω τὸ θέρος εἰς τὴν ἐξοχὴν μὲ τὴν μητέρα μου καὶ μαζὶ σου. Ὅ' σὰς διηγοῦμαι ἀνέκδοτα... Ὅ' σὰς κάμνω νὰ γελάτε... νὰ ἰδῆς. Ἐλα, εἶλα... νὰ κάμωμεν σχέδια... βοήθησέ με ν' ἀνεγερθῶ, παρηγόρησέ με, . . . διότι, . . . τί νὰ σοῦ εἴπω, δὲν ἠξεύρω πῶς εὐρίσκωμαι, καὶ εἶμαι πολὺ δυστυχής!

Ὁ μαρκήσιος εἶχεν ἤδη παρατηρήσει, χωρὶς νὰ φανῇ, ὅτι τὰ πρὸ μιᾶς ὥρας πρόχειρα ὅπλα εἶχον ἐξαφανισθῇ. Εἶχε δὲ ἄλλως ἀναγνωσεί ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ ἀδελφοῦ του τὴν φοβερὰν κρίσιν ἣν εἶχεν ὑποστῆ, κ' ἐγνώριζεν ὅτι τὸ ἠθικὸν αὐτοῦ θάρρος δὲν ὑπερέβαινε πᾶσαν δοκιμασίαν.

— Ἐνδύσου, τῷ εἶπε, κ' εἶλα νὰ προγευματίσῃς μαζὶ μου. Ὅ' ὁμιλήσωμεν καὶ θὰ πλάσωμεν ὠραία σχέδια περὶ τοῦ μέλλοντος. Τίς οἶδε μὴ σὲ πείσω, ὅτι εἰς μερικὰς περιστάσεις ἀρχίζει τις νὰ πλουτῇ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν γείνη πτωχός.

Ε'

Ὁ μαρκήσιος ἀπήγαγε τὸν ἀδελφόν του εἰς τὸ δάσος τῆς Βουλώνης, ὅπερ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἦτο θαυμάσιος ἀγγλικὸς κῆπος, ἀλλ' ἄλλος πλῆρες σκιᾶς καὶ μυστηρίου. Ἦσαν αἱ πρῶται ἡμέραι τοῦ Ἀπριλίου, ὁ καιρὸς ἦτο θαυμάσιος, ὑπὸ τὰς λόγχμας ἐφύοντο ἄφθονα τὰ ἴα καὶ

μυριάδες αἰγιθαλῶν ἐφλυάρουν ἤδη περὶ τοὺς νεοθαλεῖς βλαστούς, ἐνῶ αἱ κίτριναί χρυσαλλίδες τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ ἔαρος ἐφαίνοντο, ἐκ τῆς τοῦ σχήματος καὶ τοῦ χρώματος καὶ τῆς πτήσεως αὐτῶν, ὡς νέα φύλλα φερόμενα ὑπὸ τοῦ ἀνέμου.

Ὁ μαρκήσιος ὑπετίθετο ὅτι ἔτρωγε συνήθως οἶκοι. Πράγματι ὁμως δὲν ἔτρωγεν, ὡς ἐννοοῦσιν οἱ γαστρίμαργοι τὴν λέξιν. Ἐγεύετο ἀπλούστατον τι φαγητόν, ὅπερ κατέπινε ταχέως, χωρὶς ν' ἀποσπᾷ τοὺς ὀφθαλμούς ἐκ τοῦ παρ' αὐτῷ ἀνοικτοῦ βιβλίου. Τὴν λιτότητα δὲ αὐτὴν ὑπεγύρευε καὶ αὐστηρᾶς οικονομίας νόμος, καθότι οὐδὲν περιττόν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἐπὶ τῆς τραπέζης του ὁ μαρκήσιος, ἵνα παρατίθεται ἢ τῆς μητρὸς του ἄφθονος καὶ ἐκλεκτῆς.

Ἐπιθυμῶν νὰ κρούσῃ τὴν θέσιν του ταύτην εἰς τὸν ἀδελφόν του φοβούμενος δὲ μᾶλλον μὴ τὸν λυπήσῃ διὰ τῆς θέας τῆς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ κρατούσης σκληραγωγίας, ἔφερον αὐτόν εἰς ἐν τῶν ἐστιατορίων τοῦ δάσους, καὶ παρήγγειλεν εὐπρόσωπον ἄριστον, ἀναλογιζόμενος ὅτι θὰ ἠγόραζε βιβλία τινὰ ὀλιγώτερα καὶ θὰ ἐφοῖτα ἐν ἀνάγκῃ εἰς τὰς δημοσίας βιβλιοθήκας, ἀπαράλλακτα ὡς πένης τις λόγιος. Τὸν μαρκήσιον οὐδόλας ἐλύπων οὐδ' ἐτρόμαζον ὁσαυδήποτε μικραὶ τοιαῦται θυσίαι. Οὐδ' αὐτὴν τὴν εὐπαθῆ ὑγείαν του ἐσυλλογίζετο, εἰς ἣν ὁ καθιστικὸς βίος ὑπεγύρευεν ἄνεσιν καὶ ὑλικὴν εὐμάρειαν. Ἡσθάνετο αὐτὸν εὐτυχῇ ὅτι εἶχεν οικειωθῆ πρὸς τὸν Γαετάνον καὶ ἠδύνατο νὰ ἐλιπίξῃ τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν στοργὴν αὐτοῦ. Οὗτος δὲ, ὅστις ἦτο πάντοτε ὠχρὸς καὶ νευρικῶς τεταραγμένος, συνῆλθε βαθμηδὸν ἐκ τῆς πνοῆς τῆς ἐαρινῆς αὔρας, ἣτις εἰσέπνεεν ἐλευθέρως διὰ τοῦ ἀνοικτοῦ παραθύρου. Τὸ πρόγευμα ἔφερε μετὰ μικρὸν εἰς ἰσοζύγιον τὰς ψυχικὰς του δυνάμεις, διότι ἦτο φύσις ῥωμαλέα, ἀνίκανος νὰ ὑποστῇ οἰαυδήποτε ὑλικὴν στέρησιν, ἢ δὲ μήτηρ του, ἣτις εἶχεν ἀξιώσεις τινὰς συγγενείας πρὸς τὴν πρώην βασιλεύουσαν οἰκογένειαν, ἔλεγε μετὰ τινος ματαιότητος, ὅτι ὁ δούξ εἶχε τὴν λαμπρὰν ὀρέξιν τῶν Βουρβώνων.

Μετὰ μίαν ὥραν ὁ δούξ ὑπῆρξε χαριέστατος πρὸς τὸν ἀδελφόν του, ἐφάνη δηλαδὴ πρὸς αὐτόν, τότε πρῶτον ἐπὶ ζωῆς του, τοσοῦτον ἐράσιμος καὶ ἀνεπιτήδευτος ὅσον ἦτο πρὸς πάντας. Οἱ δύο ἐκείνοι ἄνθρωποι εἶχον ἴσως ἐνίοτε μαντεύσει ἀλλήλους, χωρὶς ὁμως ποτὲ νὰ ἐννοηθῶσι, καὶ οὐδέποτε βεβαίως εἶχον ἐξετάσει ὁ εἰς τὸν ἄλλον. Ὁ μαρκήσιος ἐκ δειλίας, ὁ δούξ ἐξ ἀδιαφορίας. Ἀλλὰ τὴν στιγμήν αὐτὴν ὁ δούξ ἠσθάνθη ἀληθῶς τὴν ἀνάγκην νὰ γνωρίσῃ τὸν ἄνδρα, ὅστις πρὸ μικροῦ εἶχε σώσει τὴν τιμὴν του καὶ ἐξησφάλιζε τὸ μέλλον του. Τὸν ἠρώτησε λοιπὸν μετὰ τῆς οικειότητος ἐκείνης, ἣτις οὐδέποτε ἄλλοτε εἶχε προσεγγίσει τοὺς δύο ἀδελφούς.

— Ἐξήγητέ μου τὴν εὐτυχίαν σου, τῷ εἶπε, διότι εἶσαι εὐτυχής, σὺ δὲν σὲ ἤκουσα τοῦλάχιστον ποτὲ νὰ παραπονῆσαι.

Ἡ ἀπάντησις τοῦ μαρκησίου τὸν ἐξέπληξε μεγάλως.

— Ἡ γενναιότης μου, τῷ εἶπε, δὲν ἔχει ἄλλην ἐξήγησιν ἢ τὴν ἀφοσίωσίν μου πρὸς τὴν μητέρα μου καὶ τὴν ἀγάπην μου πρὸς τὴν σπουδὴν. Εὐτυχίαν οὐδέποτε εἶχα οὔτε θὰ ἔχω ποτὲ. Αὐτὸ δὲν ἦτο ἴσως πρᾶγμα, τὸ ὅποιον ἔπρεπε νὰ σοῦ εἴπω, διὰ νὰ σὲ προσελκύσω εἰς τὸν ἥρεμον καὶ μονήρη βίον. Ἀλλὰ θὰ ἐθεώρουν ἁμαρτήματα νὰ μὴ φανῶ εἰλικρινῆς πρὸς σέ· ἄλλως δέ, δὲν θέλω καὶ νὰ μ' ἐκλάβῃς ὡς σχολαστικὸν τῆς ἀρετῆς, μολονότι μοῦ κατηγορήσεις κάπως αὐτὸ τὸ ἐλάττωμα.

— Ἀλήθεια! καὶ εἶχον ἄδικον, τὸ βλέπω. Ἀλλὰ πῶς καὶ διατί εἶσαι δυστυχής, πτωχὲ μου ἀδελφέ; Ἡμπορεῖς νὰ μοῦ τὸ εἴπῃς;

— Ὅχι! νὰ σοῦ τὸ εἴπω! νὰ σοῦ τὸ ἐμπιστευθῶ θέλω. Ἡγάπησα.

— Σὺ; ἠγάπησες γυναῖκα; καὶ ποτὲ;

— Πρὸ πολλοῦ, καὶ τὴν ἠγάπησα ἐπὶ πολὺ.

— Καὶ δὲν τὴν ἀγαπᾷς πλέον;

— Δὲν ὑπάρχει πλέον.

— Ἦτο ὑπανδρὸς;

— Ναί! καὶ ὁ σύζυγός της ζῆ ἀκόμη. Μοῦ ἐπιτρέπεις νὰ μὴ σοῦ τὴν ὀνομάσω.

— Ὅ' ἦτον ἐντελῶς περιττόν· ἀλλὰ... θὰ παρηγορηθῆς βέβαια;

— Δὲν ἠξεύρω· ἔως τώρα δὲν τὸ κατῴρωσα.

— Ἀπέθανε πρὸ πολλοῦ;

— Πρὸ τριῶν ἐτῶν.

— Καὶ σὲ ἠγάπα πολὺ;

— Ὅχι!

— Πῶς, ὅχι;

— Μὲ ἠγάπα ὅσον ἠμπορεῖ ν' ἀγαπήσῃ μία γυνή, ἣτις οὔτε δύναται οὔτε θέλει νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὸν ἄνδρα τῆς.

— Ἀ, μπᾶ! αὐτὸ δὲν εἶνε λόγος. Τούναντιόν τὰ ἐμπόδια ὑποθάβουν τὸ πάθος.

— Ἀλλὰ καὶ τὸ κατατρίβουν. Εἶχε βαρυνθῆ ν' ἀπατᾷ κ' ἐπομένως νὰ πάσχῃ. Ὁ φόβος μόνον ὅτι θὰ μ' ἔφερον εἰς ἀπελπισίαν τὴν ἐμπόδιζε νὰ διακόψῃ πᾶσαν σχέσιν μαζὶ μου· ἐγὼ δὲν εἶχα γενναιότητα· τοιοῦτοτρόπως δὲ ἀπέθανεν ἐκ τῆς πάλτης ἐκείνης... κ' ἐγὼ πταίω.

— Διόλου, διόλου! τί εἶν' αὐτὰ τὰ ὅποια φαντάζεσαι πρὸς βᾶσανόν σου;

— Δὲν φαντάζομαι τίποτε, καὶ ἡ λύπη μου εἶνε ἀθεράπευτος, ὡς εἶνε ἀσυγχώρητον τὸ ἁμαρτημά μου. Ὅ' ἰδῆς· εἰς μίαν τῶν περιπαθῶν ἐκείνων στιγμῶν, κατὰ τὰς ὁποίας ἐπιθυμῆ τις, ἐναντίον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, νὰ ἰδιοποιηθῇ οὕτως εἰπεῖν αἰωνίως τὸ ἀγαπώμενον ὄν, κατέστησα αὐτήν... μητέρα. Μοῦ ἔδωκεν υἱόν, τὸν

ὅποιον ἔσωσα, ἔκρυψα, καὶ ὁ ὅποιος ζῆ. Ἄλλ' ἐκείνη, μὴ θέλουσα νὰ γεννήσῃ ὑποψία, ἀνεφάνη εἰς τὸν κόσμον εὐθὺς τὴν ἐπαύριον τοῦ τοκετοῦ. Ἦτο ὠραία καὶ ζωηρά· ὠμίλει κ' ἐπεριπάτει μ' ὄλον τῆς τὸν πυρετόν, ἀλλὰ... μετὰ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας ἀπέθνησκε! Οὐδεὶς ποτε ὑπεύθρη τύποτε. Ἐθεωρεῖτο γυνὴ αὐστηροτάτων ἡθῶν...

— Γνωρίζω ποία εἶνε. Ἡ κυρία Γ...

— Ναί. Σὺ μόνος εἰς τὸν κόσμον ἤξεύρεις αὐτὸ τὸ μυστικόν.

— Ὡ! ἔσο ἡσυχος. Ἡ μητέρα δὲν ὑποπτεύεται...

— Τίποτε.

Ὁ δούξ εἰσήγγασεν ἐπὶ τινὰς στιγμάς, εἶτα εἶπε στεναζών:

— Πτωχέ μου ἀδελφέ! τὸ παιδίον αὐτό, τὸ ὅποιον ὑπάρχει καὶ τὸ ὅποιον ἀγαπᾷ πιθανῶς...

— Βεβαίως.

— Τὸ κατέστρεψα καὶ αὐτὸ!

— Τί σημαίνει. Ἀρκεῖ νὰ μάθῃ νὰ ἐργάζεται, νὰ γείνη ἀνὴρ, καὶ ἄλλην ἐπιθυμίαν δι' αὐτὸ δὲν ἔχω. Δὲν ἤμπορῶ ποτὲ νὰ τὸ ἀναγνωρίζω ἐπιστήμως, καὶ οὐδὲ θέλω νὰ τὸ ἔχω πλησίον μου ἐπὶ τινὰ ἔτη. Εἶνε πολὺ ἀδύνατον, καὶ τὸ ἀνατρέφω εἰς τὴν ἐξοχὴν, ὑπὸ χωρικῶν. Πρέπει ν' ἀποκτήσῃ βίωμην φυσικὴν, τὴν ὅποιαν ποτὲ μου δὲν εἶχα, καὶ δι' αὐτὸ ἴσως δὲν εἶχα καὶ ἠθικὴν δύναμιν. Ἐκτὸς δὲ τούτου ὁ κύριος Γ... τὴν τελευταίαν στιγμὴν, ἐξ ἐνὸς ἀπερισκέπτου λόγου τοῦ ἱατροῦ, ὑπέπτυσεν τὸ πρᾶγμα. Δὲν πρέπει λοιπὸν ἐπὶ πολὺν χρόνον νὰ φανῇ πλησίον μου ἐν παιδίον, τοῦ ὁποίου ἡ ἡλικία θὰ συνέπιπτε μὲ τὸ ὀλέθριον συμβάν. Βλέπεις, ἀδελφέ, οὐτε εἶμαι, οὐτε δύναμαι νὰ ἦμαι εὐτυχής.

— Αὐτὸ λοιπὸν τὸ πάθος σ' ἐμπόδισε νὰ νυμφευθῆς;

— Εἶχον ὀρκισθῆ νὰ μὴ νυμφευθῶ ποτὲ μου.

— Τώρα ὅμως πρέπει νὰ τὸ σκεφθῆς.

— Σὺ μοῦ συμβουλεύεις τὸν γάμον;

— Ἐγώ, διατὶ ὄχι; Δὲν περιφρονῶ ἐγὼ τὸν γάμον, ὡς νομίζεις. Ἐκέρυξα τὴν ἀντιπάθειαν αὐτὴν, διὰ ν' ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὸν κόπον νὰ ζητήσω γυναῖκα, ὅτε εἶχα ἀκόμη ἡλικίαν νὰ τὴν ἐκλέξω. Ἀφοῦ κατεστράφην οἰκονομικῶς, τὸ πρᾶγμα ἐγένετο, ἐννοεῖς, ἀκόμη δυσκολώτερον. Ἡ μήτηρ μου δὲν θὰ μοῦ ἐπέτρεπε ποτὲ νὰ δεχθῶ περιουσίαν χωρὶς ὄνομα. Ἐπειδὴ δ' ἐγὼ ὄνομα μόνον ἔχω, μόνον περιουσίαν θὰ ἠδυνάμην ν' ἀξιώσω. Γνωρίζεις ὅτι, ὅσον ἐλεεινός καὶ ἄν ἦμαι, δὲν ἠθέλησα ποτὲ νὰ προσβάλω τὰς ιδέας τῆς μητρός μου. Εἶδα λοιπὸν ταχέως ἐλαττωμένους τὰς πιθανότητας τοῦ νὰ νυμφευθῶ, καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ὁμιλοῦμεν θὰ εἶχα τὴν χειρίστην ιδέαν περὶ οἰαζδῆποτε κόρης ἢ χήρας, πλουσίας κάπως ἢ ἀπὸ γένος, ἥτις θὰ μὲ ἤθελε. Θὰ εἶχα τὴν πε-

ποιήσιν, ὅτι διὰ νὰ δεχθῆ ἐν κάθαρμα ὡς ἐγώ, θὰ ἔχη βεβαίως κανένα μυστηριώδη καὶ σκότιον λόγον. Ἄλλ' ἡ ἰδική σου θέσις, Οὐρβανέ, εἶνε ἄλλη. Κατέστησα τὴν θεσίον σου μετριάν... σ' ἔκαμα ἴσως πτωχόν. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν βλάπτει διόλου τὴν προσωπικὴν σου ἀξίαν. Ἀπεναντίας μάλιστα τὴν αὐξάνει δι' ὅσους μάθουν τὴν αἰτίαν τῆς οἰκονομικῆς σου στενοχωρίας. Διόλου λοιπὸν ἀπίθανον νὰ σ' ἐκτιμῆσῃ καὶ νὰ σ' ἀγαπήσῃ κόρη τις ἀγνή, εὐγενής καὶ πλουσία. Μοῦ φαίνεται μάλιστα ὅτι ἀρκεῖ νὰ φανῆς καὶ νὰ τὸ θελήσῃς.

— Ὅχι... ὅπου φανῶ βλάπτωμαι. Ὁ κόσμος μὲ παραλύει, καὶ ἡ φήμη μου ὡς σοφοῦ μὲ ζημιῶ μᾶλλον ἢ μὲ ὠφελεῖ. Ὁ κόσμος δὲν ἐννοεῖ, πῶς ἄνθρωπος γεννηθεὶς διὰ τὸν κόσμον δὲν προτιμᾷ αὐτὸν παντὸς ἄλλου πράγματος. Ἐπειτα, βλέπεις, μοῦ εἶνε καὶ ἀδύνατον νὰ θελήσω ν' ἀγαπήσω. Ἐχω πολὺ μαύρην καὶ πολὺ βεβαρημένην τὴν καρδίαν.

— Ἀλλὰ διατὶ νὰ κλαίῃς τόσον καιρὸν μίαν γυναῖκα, ἡ ὅποια δὲν ἠθέλησε νὰ εὐτυχῆσῃ ἐκ τῆς ἀγάπης σου;

— Τὴν ἡγάπων, ἐγώ. Καὶ ἀγαπῶν αὐτὴν ἡγάπων ἴσως τὸν ἔρωτά μου. Δὲν εἶμαι ἀπὸ τὰς ἀειθαλεῖς φύσεις, αἵτινες ἀναβάλλουσι πάντοτε τὸ ἔαρ. Πᾶν ἀτύχημα ἀνορύσσει φοβεράν ἄβυσσον ἐντὸς μου.

— Ἀναγινώσκεις καὶ σκέπτεσαι περισσότερον τοῦ δέοντος.

— Ἴσως. Ἐλκ εἰς τὴν ἐξοχὴν, ἀδελφέ μου. Μὲ τὸ ὑπεσχήθη· θὰ μὲ βοηθήσῃ, θὰ μοῦ κάμῃ καλόν. Ἐρχεσαι; Ἐχω ἀληθῶς ἀνάγκην φίλου καὶ δὲν ἔχω φίλον. Πᾶθος βωδὸν ἀπερρόφησεν ὄλην μου τὴν ζωὴν. Ἡ ἀγάπη σου θὰ μὲ ἀνανεώσῃ.

Ὁ δούξ συνεκινήθη βαθύτατα ἐκ τῆς γλυκειᾶς ἐκείνης καὶ ἀφελούς οἰκειότητος τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἀνέμενε διδασκᾶς, συμβουλάς, παρηγορίας, αἵτινες θὰ ἔφερον αὐτὸν εἰς τὴν θεσίαν ἀνθρώπου ἀδυνάτου ἐνώπιον ἀνθρώπου ἰσχυροῦ. Ἐβλέπε δὲ τούναντίον ὅτι παρ' αὐτοῦ ἐζήτει ὁ Οὐρβανός ἰσχύον καὶ συμπάθειαν. Εἶτε ἐξ ἀνάγκης ἀληθοῦς, εἶτε ἐξ ἄκρας ἀβρότητας ἐπραττεν οὕτω ὁ μαρκήσιος, ὁ δούξ εἶχεν ἀρκετὴν εὐφυίαν ἢ ὥστε νὰ μὴ παρατηρήσῃ τὴν ἀμοιβαίαν ταύτην ἐναλλαγὴν τῆς θέσεως των. Ἐξεδήλωσε λοιπὸν πρὸς αὐτὸν ζωηροτάτην στοργήν, τρυφερωτάτην ἀγάπην, καὶ ἀφοῦ συνωμίλησαν ὄλην τὴν μετὰ μεσημβρίαν περιπατοῦντες ἐν τῷ δάσει, οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐπέβησαν ὀχθήματος ἵν' ἀπέλθωσι νὰ γευματίσωσι παρὰ τῆς μητρὸς των.

(Ἐπεται συνέχεια).

Πολὺ ὁμοιάζει ὁ βίος ἡμῶν μὲ τὸν οἶνον, ὅστις, ὅταν εἰς τὸ τέλος ὑπολειφθῆ ὀλίγος, γίνεται ὄξος.

ΚΩΜΟΙ ΚΑΙ ΚΩΜΑΖΟΝΤΕΣ

Ἐν μιᾷ τῶν τελευταίων νυκτῶν τοῦ Μαΐου, ἂν καὶ πρὸ πολλοῦ εἶχον παρέλθει τὰ μεσάνυχτα, ἰδασανιζόμεν κακῆ μοίρα ἄγρυπνος ἐπὶ τῆς κλίνης μου ὑπὸ ἀνιλέων βασιανιστῶν, τῶν ἐπὶ τοῦ στρώματός μου θερινῶν ἐντόμων καὶ τῶν ὑπὸ τὰ παράθυρά μου θερινῶν κωμαστῶν, καὶ τούτων καὶ ἐκείνων ζῶων ἀνηκόντων εἰς διάφορα γένη, ἀλλ' οὐσιώδεις ὁμοιότητος ἐχόντων πρὸς ἄλληλα, τὴν κατὰ τὰς νύκτας τοῦ θέρους ἐμφάνισιν, τὴν στέρησιν τοῦ ὕπνου, καὶ τὴν δυσχερῆ ἐξάλειψιν, μόλις κατορθουμένην διὰ δραστηρίων φαρμάκων. Κῶμος δὲ καὶ κωμαζόντες εἶνε τὰ ὄνοματα, δι' ὧν ἀνάγκη νὰ τιτλοφορηθῶσιν ὡς ὑπὸ ἄλλων καὶ ὑπ' ἐμοῦ καὶ τὸ ἐγκλημα καὶ οἱ ἐγκληματῆται τῆς ἐν λόγῳ νυκτός. Ἴσως ἄλλη τις λέξις ἠδύνατο ἀρμοδιώτερον νὰ ὀρίσῃ ἀμφότερα, καθ' ὃ ἀκριβέστερον ἀντιστοιχούσα πρὸς τὰ πράγματα καὶ ὑπὸ πάντων καταληπτῆ· ἀλλ' ὁμολογῶ ὅτι ἀνήκω εἰς τοὺς λατρεύοντας τὰς λέξεις εἰδωλολατρικῶς, ἐν τῷ ὕλικῳ αὐτῶν κάλλει, οὐκ οἶδα δὲ τίνα δύσσηχον ἀσχημίαν ἀναδίδει δι' ἐμὲ ἢ παραμειομορφωμένη καὶ ξενικὴ πατιράδα. Ὑπάρχουσιν ὅμως πλεῖστα λέξεις ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς ἀρχαίας ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν, αἵτινες διασώζουσι μὲν ἅπασαν τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῶν ἀκραιότητα, ἀλλ' ἢ κατήνησαν ἀπλᾶ μεταφορικὰ κοσμήματα, ἢ τὰ ὑπ' αὐτῶν ἐκδηλούμενα οὐδὲν ἢ λίαν ἀτελῶς ἀναλογουσι πρὸς τὰς ιδέας ἢ τὰ πράγματα τὰ ὑπ' αὐτῶν σημαίνοντα ἐν τῇ ἀρχαϊότητι. Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν δευτέρων ὑπάγεται καὶ ἡ λέξις κῶμος. Ὅποιος παραστάσις διανοίγει εἰς τὸ πνεῦμα ὁ κῶμος τῶν ἀρχαίων, καὶ ὅποιοι εἶνε οἱ κῶμοι τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Ἐντεῦθεν μὲν νυκτερινὰ μελωδήματα, συνήθως πρὸς τοὺς ἤχους κιθάρας ἢ ἀρμονίου ἀρμοζόμενα, μονότονον θρηνηλογικὸν χαρακτῆρα ἔχοντα, καὶ ὅταν ἔτι ἀρμονικῶς καὶ φιλοκάλως ἐκτελῶνται, ἀπειρόκαλοι ἀμανέδες ἢ ξενότροποι καντάδαι, ὑπὸ νυκτοβίων πλανήτων ὡς ὑπὸ φασμάτων ἑδόμενα.

Ἐντεῦθεν δὲ πανηγύρεις, αἵτινες ἐν πλήρει φωτὶ καὶ φρενητιῶδει φαιδρότητι ἄγονται κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ Διονύσου φερόμεναι ἀνὰ τὰς ὁδοὺς ὑπὸ τῶν φαλλοφόρων καὶ μετημφερισμένων κωμαστῶν ἐν ἀτάκτῳ ὀρχήσει καὶ θορυβῶδει ᾠδῇ, ὑπὸ τὴν συνοδείαν τοῦ ταρχαῶδους Φρυγίου αὐλοῦ, ἢ εὐπρεπέστεροι καὶ σεμνότεροι χοροὶ, ἐν οἷς ψάλλονται τὰ ἐπινίκεια τοῦ Πινδάρου. Πιστότατον μέτρον τῆς διαφόρου φύσεως τῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος δηλουμένων πραγμάτων δύναται νὰ παράσχῃ ἡμῖν ἡ Πατιράδα, ἀσμάτιον νεωτέρου Ἑλλήνου ποιητοῦ, ἐν πάσαις ταῖς ἀνθολογίαις ἀπαντῶν, καὶ ὁ περιγραφόμενος κῶμος ἐν

τῇ Ἑρακλέους Ἀσπίδι, ποιήματι τοῦ Ἡσιόδου. Δυστυχῶς δὲν ἔχομεν ἤδη ὑπ' ὄψιν τοὺς ὀλίγους στίχους τῆς Πατιράδας· ἀλλ' ἡ εἰκὼν ἐν αὐτοῖς, καθ' ὅσον ἐνθυμούμεθα, εἶνε μελαγχολικὴ καὶ ἀμαυρά· ὁ ποιητὴς αὐγρὸν ἀπὸ τὰ δάκρυα ἀφῆκε προσκεφάλι» καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἀπολαύσῃ τοῦ εὐεργετικοῦ ὕπνου καὶ δεινῶς ὑπὸ τοῦ ἔρωτος νυσσόμενος, καταφεύγει ὑπὸ τὸν οἶκον τῆς ἐρωμένης καὶ τραγουδεῖ τὸν πόνον του, καὶ μονωδεῖ λυρικῶς, δακρύων, στεναζών, καὶ θανατιῶν. Ἄλλ' ἐν τοῖς ἀπλοῖς ἐπικοῖς στίχοις τοῦ μεγάλου ἀοιδοῦ τῆς ἀρχαϊότητος ὅποια λάμψις ἐν τῇ εἰκόνι καὶ πλοῦτος χρωμάτων καὶ ποικιλία καὶ εὐρύτης καὶ ἀφατος ἰλαρότης! Ὁ περιγραφόμενος κῶμος συνοδεύει γαμικὴν πομπήν, χωροῦσαν ὑπὸ τὸ ἄπλετον σέλας τῶν δάδων, τὰς ἐξ ἀπαλῶν στομάτων λιγυράς αὐδάς τῶν συρίγγων, ἐξ ὧν ταρασσεται περίξ ἡ ἡμεροῦσα ἡχώ, χοροῦ ἡμερόεντος ἐπομένου καὶ φορμιγγῶν κρουομένων

Ἐνθεν δ' αὖθ' ἐτέρωθε νεοὶ κῶμαζον ὑπ' αὐλοῦ· τοῖγε μὲν αὖ παλίντες ὑπ' ὀρχηθῆ καὶ ἀοιδῆ, τοῖγε μὲν αὖ γελῶντες, ὑπ' αὐλητῆρι ἕκαστος πρὸσθ' ἔκιοι...

Πρὸς τοὺς Ἡσιόδειους κωμαστὰς στενότερον προσεγγίζουσιν οἱ τῶν ἡμετέρων γαμηλιῶν τελευταίων συμπέθεροι, οἱ ὑπὸ τοὺς ἤχους τῶν ἐγγυρίων ὀργάνων περιφερόμενοι καὶ πανηγυρίζοντες, ἐλάχιστα ὅμως καὶ αἱ τὰς νυκτερινὰς ἡχοῦς συνταράσσοντες καὶ τοὺς κύνες ἐξεγειρόντες καὶ τοὺς κοιμωμένους βασιανίζοντες καὶ τὰς γειτονίας ἀναστατοῦντες ἀδιάκριτοι, οἵτινες κατὰ τὴν ἐν λόγῳ, ὡς καὶ κατὰ πᾶσαν σχεδὸν νύκτα, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ εὐαρεστήσωσιν εἰς τὰ περίξ ἐντυγχάνοντα τρυφερά ὦτα καὶ συγκινήσωσι παρθενακὰς καρδίας, ἀφαιροῦσι τὴν ἡσυχίαν διολκλήρου συναϊκίας, οὐδενὸς κλητῆρος ἀναλαμβάνοντος νὰ μεταστρέψῃ αὐτοὺς εἰς τὴν πραγματικότητα... τῶν ἀστυνομικῶν ὑπογείων, ἐν ἀνάγκῃ.

Ὁ Ρουσσώ, ζῶν εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ κῶμοι καὶ οἱ κωμαζόντες διετέλου ἐν ἀκμῇ ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, ἐνθα σήμερον διατελοῦσιν ἐν καταπτώσει, γράφει που ὅτι α ἡ νυκτερινὴ σιωπὴ, ἀφαιρούσα πάντα περισπασμὸν, καθιστᾷ πολυτιμότεραν καὶ ἠδυπαθεστέραν τὴν μουσικὴν. » Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐν Ἀθήναις ἡ νυκτερινὴ σιωπὴ καθιστᾷ ἐπαισθητοτέραν καὶ ἀηδεστέραν τὴν ἀμουσίαν τῶν νυκτιῶν κιθαρωδῶν, τῶν ὁποίων συνήθως αἱ ᾠδικαὶ συμφωνίαι ἐμποιοῦσι τὴν αὐτὴν τέρψιν εἰς τὸ πνεῦμά μου οἶαν καὶ τὰ καθ' ἑκάστην ἀπόκρουν αὐτοσχεδιάσματα τοῦ ποιητοῦ τοῦ κάρρου καὶ αἱ τοιχογραφίαι τῶν καπηλείων παρ' ἡμῖν, εἴτε ἐκτελοῦσιν ἀρρυθμῶς δημοτικόν τι ἐπτανήσιον ἕσμα, εἴτε παρῶδουσι κατατριβέντα ἤχον ἰταλικῶ μελοδράματος, εἴτε ἀνατολικὴν τινα θρηνηδιαν ἐξερεῦγονται, ἥτις δύναται καὶ ἐκείνη τεχνηέντως ἀποδιδόμενη, νὰ συγ-

κινήση και εὐαρεστήση, μέ ὄλην τὴν πρὸς ταύτας περιφρόνησιν ἡμῶν τῶν παντοιοτρόπως πειρωμένων νὰ ἐπιδεικνύωμεν ἐξευρωπαϊσθεῖσαν τὴν φιλοκαλλιαν μας. Καὶ οἱ νυκτερινοὶ κῶμοι δύνανται νὰ συγκαταταχθῶσι μετ' ἐκείνων, ἅτινα ὅπως ἐπιτύχωσι τοῦ προορισμοῦ αὐτῶν, δὲν ἐπιδέχονται μετριότητα. Ἐνίοτε, εἶνε ἀληθές, ἀπὸ τοῦ βήθους τῆς νυκτός γλυκυτάτη, καὶ ὑπερτέρα τῶν συνήθων κῶμων, μελωδία τις ἀνυψουμένη μέχρι τοῦ ὑμετέρου κατώτος πληροῖ καὶ καθηδύνει τὰ βάρη τοῦ ὕπνου σας· καὶ ἡ, κατὰ τὸν ὠραῖον στίχον τοῦ Οὐγγῶ, ἔχετε κεκλεισμένους τοὺς ὀφθαλμούς καὶ ἀνοιγμένα τὰ ὦτα εἰς τὸν ἡδὺν θόρυβον μὴ κοιμώμενοι ἢ δι' ὕπνου διαφανοῦς, ἢ τὸ ἄσμα ἐκείνο μετασχηματίζεται ἐν ὑμῖν εἰς περιφθιμον εὐδαιμονίας ὄνειρον, ἢ ἀποτινάσσοντες τὴν νάρκην τοῦ Μορφέως, βυθίζεσθε, ἐξεγειρόμενοι, εἰς τοῦ ἄσματος τὴν νάρκην, καὶ ἀναπολεῖτε ἐν τῇ μυστηριώδει ὥρᾳ τῆς καθευδούσης σαρκός καὶ τῆς ἐργηγορούσης ψυχῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας τῶν ὀνείρων καὶ τὰ κύματα τῶν ἄσμάτων ὅ, τι βαθύτερον καὶ τιμαλφέστερον ἐγκλείετε ἐν τῇ καρδίᾳ, τὴν πατρίδα, τὴν μητέρα, τὴν ἀγάπην σας, παλαιούς καιρούς, παιδικὰ παιγνίδια, μίαν φιλοδοξίαν, μίαν ἀφοσίωσιν, καὶ τόσα, καὶ τόσα. . . Ἄλλ' εἶνε τοσοῦτω σπάνιο ἐν Ἀθήναις φιλότεχοι κωμασταὶ γινώσκοντες νὰ τηρῶσι ἀσπίλον τὴν ποιήσιν τοῦ νυκτιοῦ κῶμου! Ἄντ' αὐτῶν δὲ διατρέχουσι νύκτιοι τὰς ἀγνίας χυδαῖοι τῶν ὠτων σπαράκται, καὶ συνηθέστατα αἱ Ἀθηναῖκαὶ ἐφημερίδες δημοσιεύουσιν, ἐν ὀνόματι τῶν κατοίκων τῆς δεῖνα συνοικίας, παρακλειούσεις καὶ διαμαρτυρήσεις πρὸς τὴν ἀστυνομίαν, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὰς ἐν ὀνόματι τῆς ἀρμονίας ἀναστατουμένας νύκτας των.

Ἐν Ἑλλάδι, ἐκτός τῆς Ἑπτανήσου, τῆς κατ' ἐξοχὴν χώρας τῶν ἄσμάτων, οὐδέποτε διεδραμάτισαν οἱ κῶμοι σημαντικὸν μέρος ὡς ἐτι καὶ νῦν ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, ὡς πάλαι ποτὲ ἐν Γερμανίᾳ. Ἐν Ἰσπανίᾳ οἱ ψάλλοντες ὑπὸ τὰ παράθυρα τῆς ὠραίας των, ἀνέμενον ὡς τεκμήριον τοῦ εὐπροσδέκτου τοῦ ὠδικοῦ θυμιάματος αὐτῶν νὰ ἴδωσι καταπίπτον πρὸ τῶν ποδῶν των ἐν ῥόδων· ἀλλ' οὐχὶ σπανίως διέκοπτε τὸ ἄσμα των ἡ ἀκωκὴ Τολεδικῆ ἐγγχειρίδιου. Ἡ Ἰταλία δὲν ἐλησημόνησεν ἐτι τὸν τὸν τύπον τοῦ *bravo*, τοῦ φιλοτέχνου δορυφόρου ἐκαστοῦ κωμαστοῦ, ὅστις οὐχὶ σπανίως πωλούμενος εἰς τὸν ἀντίζηλον τοῦ κυρίου του, ἔδιδε τὸ σύνθημα τῆς κατ' αὐτοῦ ἐπιθέσεως, καὶ οὕτως αἱ ποιητικαὶ *serenades* κατέληγον εἰς αἰματηρὰς ῥήξεις. Ἄλλ' ἐν ταῖς ἄνω μεσημβριναῖς χώραις ἔχουσιν αὐταὶ ῥιζώσῃ ἐν τοῖς ἡθεσι τῶν κατοίκων. Ἀπὸ τοῦ 18 αἰῶνος ἤρξατο ἡ ταχέια ἐπίδοσις αὐτῶν ἐν Γερμανίᾳ, ἔκτοτε δὲ χρονολογούνται οἱ φωνητικοὶ κῶμοι οἱ ἐκ τριφωνῶν, τετραφωνῶν καὶ πενταφωνῶν συγ-

καίμενοι. Ἀλλὰ περιέργως ἅμα τῇ ἀρχαιμένῃ προόδῳ αὐτῶν προσέκρουσαν ἐναντίον δεινοῦ πολεμίου, τοῦ ἐπιφανοῦς ἱεροκέρυκος τοῦ Στρασβούργου Geiler, ὅστις ἐν ταῖς διδαχαῖς αὐτοῦ καταμέμφεται πικρῶς τῶν κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους ἔξων τῶν κωμαζόντων. Τὰ μέρη ταῦτα τῶν διδαχῶν του διηρημευθήσαν ἀρκετὰ κωμικῶς ἐν εἰκονογραφίαις αἵτινες συνοδεύουσιν ἀρχαίαν ἐκδοσιν τῶν ἔργων τοῦ ἱεροκέρυκος. Οὕτως εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν οἱ νεανία κωμασταὶ ὀπλισμένοι διὰ κιθάρων καὶ λαγούτων ἵστανται κεκνήστες καὶ ψάλλοντες πρὸ θύρας κεκλεισμένης, ἧς ὑπέρεται θυρίς. Ἐκ ταύτης προφαίνεται τῶν ὀνείρων καὶ ἄσμάτων αὐτῶν ἡ κόρη ἡμίγγυμος, ἐν τῷ ἀμφιβόλῳ ἀμφισμῷ τῆς νυκτός, κρατοῦσα ἐν τῇ χειρὶ ὑποπτόν τι ἀγγεῖον, οὗτινος ῥίπτει τὸ περιεχόμενον κατὰ τῆς κεφαλῆς των. Ἡ εἰκὼν αὕτη δύναιται καὶ ἡδὴ, μετ' ἐλαχίστων παραλλαγῶν ἀνατυπουμένη, νὰ παράσχῃ ἀρκοῦσαν ἰδέαν τῶν ἀνὰ πάσας τὰς ἡμετέρας ἐπαρχιακὰς πόλεις συνήθων λύσεων τῶν νυκτερινῶν κῶμων. Ἡ ψυχρολουσία, καὶ βαρύτερον ἐτι τὸ εἶδος βᾶπτισμα, ἐν ᾧ πρωταγωνιστεῖ, ἂν οὐχὶ ἡ σεμνὴ ἑλληνικὴ κόρη, ἀλλ' ὁ ἄτεγκτος καὶ ἄμουσος γονεὺς ἢ ἀδελφός, ἀντικατέστησε πολλακίς τὰ ἰσπανικὰ ἐγγχειρίδια καὶ τὰ βενετικὰ *studeta*. Ἀλλὰ πρὸ πάντων τὰς *serenades* πανταχοῦ τοῦ κόσμου κατέστησαν ἀθανάτους τὰ μουσικὰ ἐκείνα καλλιτεχνήματα, ἅτινα, ἰδανείσθησαν τὸ ὄνομα ἐξ αὐτῶν, προωρισμένα, ὅπως ἔχονται ἢ ἐκτελῶνται τὴν νύκτα. Τὸν τύπον τοῦ εἶδους τούτου παρέσχεν, ὡς γινώσκειται, ὁ Μότσαρτ, ἐν τῷ *Don Juan*. Ἀλλὰ συνήθως οὐδὲν κοινὸν ἔχουσιν αἱ μουσικαὶ αὐταὶ συνθέσεις πρὸς τοὺς ὑπαιθρῖους κῶμους. Ὁ Βετχόβεν ὠνόμασε *serenades* ἐν τῶν ὠραιοτέρων αὐτοῦ ἔργων, ὅπερ βεβαίως δὲν ἔγραψε διὰ τὴν νύκτα, τὸ ὑπαιθρον καὶ τὰ παράθυρα, ἀφ' οὗ ἐκτελεῖται διὰ τετραχόρδου, βαρβίτου καὶ κλειδοκύμβαλου· γνωτὸν δὲ ὅτι οὐδενὸς εἶδους κλειδοκύμβαλον δύναιται νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς κῶμον, ἐκτός ἐκείνων ἅτινα διέτρεφεν ἐν τῇ ἀχαλινώτῳ φαντασίᾳ του ὁ σύγχρονος Ἕλλην μυθιστοριογράφος, ὅταν πρὸ τινῶν ἐτῶν ἔγραφε περὶ τοῦ ἠρώδου τοῦ ὅτι «λαβὼν. . . τὸ κλειδοκύμβαλον, ἔκρουσεν ὑπὸ τὰ παράθυρά της!»

Πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος αἱ μελωδίαί τὰς ὁποίας πρὸς κithάρην ἢ ἀνευ αὐτῆς ψάλλουσιν ἐν συμφωνίᾳ φιλόμουσοι Ἑπτανήσιοι, παρέχουσι τὸν ἀκριφῆ καὶ εὐαρεστότατον τύπον τῶν ἐπικωμίων ἄσμάτων. Καὶ ἐξω τῆς ἰδικιτέρας πατρίδος διατρίβοντες ἀνὰ τὴν Στερεάν καὶ τὴν Πελοπόννησον, ἀσχολούμενοι τὴν ἡμέραν εἰς τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτῶν, ὄντες κουρεῖς, ὑποδηματοποιοὶ, βάρπται, πραγματευταί, λεμβούχοι κτλ. συνεχοῦνται ἀδελφικώτατα τὴν νύκτα μεταβαλλόμενοι εἰς ἀοιδούς. Μετὰ τοὺς μόχθους τοῦ ἐπαγ-

γέλγματος, ἡ μακαριότης τοῦ ἄσματος προσομιάζει αὐτοὺς πρὸς τὴν μάγισσαν τοῦ παραμυθίου, ἧτις γραῖα καὶ δυσειδής ἐν τῷ ἡλιακῷ φωτὶ, ἅμα τῷ σκότει, δυνάμει μαγικοῦ τινος περιδεραιοῦ ἀνελάμβανε τῆς νεότητος τὸ κάλλος τὸ θεσπέσιον. Καὶ μέ ποῖαν σεμνότητα τὰ ἡμερα τῶν νήσων τέκνα ἐκτελοῦσι τὰς ἐσπερινὰς αὐτῶν συμφωνίας! Ἐν τῇ σεμνῇ αὐτῶν εὐθυμίᾳ μὴ παρεκτρέπομενοι εἰς οὐδεμίαν ἀσχετον πρὸς τὸ ἄσμα ζωηρότητα ἐν τῇ ὁδῷ, ὡς δὲν παρεκτρέπονται εἰς οὐδεμίαν παραφροσύνην, τηροῦνται βεβουλισμένοι ἐν τῷ ἄσματι των, ὡς οἱ ἱερεῖς ἐν τῇ θείᾳ μυστηριώδει· αἱ ἰταλιζοῦσαι μελωδίαί των περιέχουσι ποῦ καὶ ποῦ ὑπολανθάνουσιν ἀνατολικὴν τινα ἠδὺπαθῆ μελαγχολίαν, οἱ στίχοι των πλήρεις ἀνθέων, ἀρωμάτων, δρόσου, παραπῶνων καὶ στεναγμῶν, ὅταν δὲν εἶνε ἐμπνεύσεις τοῦ Σολωμοῦ, εἶνε ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἐνέπνευσαν αὐτόν. Ὅταν δὲ κωμάζωσιν ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι κατὰ τὰς ὠραίας θερινὰς νύκτας καθ' ἅς τὸ Ἴόνιον εἶνε πλούσιον

Ἀπὸ τὴν μυρωδιᾶν
τῶν χρυσοῦν κίτρων,
καὶ τὸ ἐσπέριον ἄστρον
Ὁ οὐρανὸς ἀνάπτη
καὶ πλέων γέμοντα ἔρωτος
καὶ φωνῶν μουσικῶν
θαλάσσια ἔβλα,

ὡς λέγει ἐν τῇ πρὸς τὴν Ζάκυνθον ὠδῇ αὐτοῦ ὁ ὑψηλορῆμων Κάλβος καὶ βλέπετε τοὺς περίξ διαβάτας ἵσταμένους, ὅπως ἀκροασθῶσι μετὰ προσοχῆς τὸ ἀντηχοῦν ἄσμα ἢ καταρτιζοντας ἐκ τοῦ προχείρου ἐκεῖ πέραν ἕτερον ὠδικὸν θιάσων, καὶ ἀκούετε τὰ παράθυρα ὑπεράνω διανοιγόμενα, καὶ διακρίνετε γυναικειᾶς μορφᾶς κυπτούσας ὀπισθεν τῶν κιγκλίδων, καὶ ἀκροᾶσθε ἐνίοτε τρυφεροῦ ἐπιφωνήματος διαφεύγοντος ἐκ τοῦ ἐνθουσιώδους αὐτῶν στήθους, τότε κατανοεῖτε διατὶ ἡ νέα ἐκείνη ἧτις πρὸ ἐξήκοντα περίπου ἐτῶν ἐδηλητηριάσθη ἐν Ζακύνθῳ ἠδυνήθη ν' ἀποφυγῇ τὴν κακολογίαν καὶ νὰ ἐξαγισθῇ μόνον ἀφοῦ ἤρξατο περιδρομένη εἰς πάντων τὰ στόματα, ὡς *Φαρμακωμένη* τοῦ Σολωμοῦ.

Ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ὠδικοῦ αἰσθηματος ἐν τῇ Στερεᾷ ἀρκούντως ἐπέδρασεν ἡ μουσικὴ εὐφυῖα τῶν Ἑπτανήσιων. Οἱ νέοι Ρουμελιῶται, βασίκις ἐγκαταλείπωσι τὰ κλέφτικα τραγούδια των μετὰ τὸν μονότονον, ἀλλ' ἀγέρωχον ρυθμῶν των, εὐχερῶς ἀρμόζουσι τὴν ὠδικὴν αὐτῶν ἰκανότητα πρὸς τοὺς κανόνες τῆς νησιωτικῆς μελωδίας. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων οἱ ὀλιγωτέρων περὶ τὸ ἔδειν δεξιότητα ἐπιδεικνύοντες εἶνε οἱ Πελοποννήσιοι. Ἐν τῇ Δημοτικῇ ἡμῶν ἀνθολογίᾳ τὰ πλείστα καὶ τὰ κάλλιστα τῶν ἄσμάτων εἶνε ἀνθὴ τῆς Ρούμελης· μόλις ὀλίγων τραγουδιῶν τοῦ χοροῦ, ὑποδεεστέρων σχετικῶς ἐν τε τῇ ποιήσῃ καὶ τῇ μελωδίᾳ, δύνανται, ἂν δὲν ἀπατώμαι,

νὰ διαμφισβητήσωσιν οἱ Πελοποννήσιοι τὴν πατρότητα. Ὅταν δ' ἐνίοτε ἀποπειρῶνται νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ ἄδυτα τῆς εὐρωπαϊκῆς καλουμένης μελωδίας, τότε δυσκόλως ἀνευρίσκουσι καὶ τὴν ἰδιοφυᾶ αὐτῶν χάριν περὶ τὸ ψάλλειν τὰ ἄσματικά προϊόντα τοῦ τόπου των καὶ ἐκπίπτουσιν εἰς εἶδος τι ὠδίκης βαβυλωνίας. Ἐννοεῖται ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῶν ἀκριφῶν καὶ καθαρῶν τὸ αἶμα καὶ εὐφυῶν κατὰ πάντα τὰ ἄλλα ἀπογόνων τοῦ Πέλοπος, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσιν ἀναμφιβόλως, ὡς καὶ πανταχοῦ, ἐξαιρέσεις. Ἐνθυμοῦμαι νύκτα τινὰ ἐν τῇ πόλει Κ. . . ἦν διήλθον ἠρωϊκῶς ἀκροούμενος τὰς μακρὰς ποικιλωδίας δύο διαδοχικῶν θιάσων κωμαστῶν, ὧν ἕκαστος ἀνῆκεν εἰς διάφορον σχολὴν. Ὁ πρῶτος θιάσος, συνοδευόμενος ὑπὸ *φουαρμόνικας*, ἐξέχουεν ἀφροντίστως εἰς τὴν ἐκπληττομένην ἠχώ, παντοῖα τετραστιχα καὶ διστιχα αἰσθηματικά, ἄλλα μὲν ἐγνωσμένα, ἄλλα δὲ τότε ἴσως αὐτοσχεδιαζόμενα, πάντα δὲ παραδόξως μετενηνεγμένα εἰς ὅσον ἐνεστι ἑλληνίζοντα τύπον ἐξ ἀπροσδοκῆτου σεβασμοῦ, ἂν ὄχι πρὸς τὴν ἀρμονίαν, ἀλλὰ πρὸς τὴν γραμματικὴν. Οὕτως οἱ στίχοι τοῦ Τυπάλθου

Τὰ μαλλιά σου ἔπερταν πληθος
εἰς τὸν κάτασπρο λαίμῳ
καὶ σοῦ στέλιζε τὸ στήθος
ῤῶδ' ὠραῖο παρθεναῖκὸ

ἐκαθαρίσθησαν εἰς

Τὰ μαλλιά σου ἔπ. πτον πληθος
εἰς λαίμῳ σου τὸν λευκόν,
καὶ τὸ στήθος σου ἐκόσμε
ῤῶδον ὠραῖον παρθεναῖκόν

Καὶ δύο ἐτι διστιχα

Τὰ μάτια λέγουν τῆς καρδίας· καρδίᾳ γιὰτ' ἔχεις λύπη,
εἴσθε τυπλὰ; δὲν βλέπετε τὸ (εἶδος) ποῦ σὰς λείπει;

* Ἄς παύσῃ ὁ καλλωπισμὸς, ἄς παύσῃ τὸ ὠραῖον,
* Ἄς παύσῃ τὸ ψιμμύθιον. . . δὲν εἶνε ὠρα κλέον!

Καὶ ἐψάλλοντο ταῦτα ἐν παρωδίᾳ ἐπτανήσιων ἤχων καὶ λαρυγγισμοῖς *amaré!* Ἀποχωρήσαντα τὸν πρῶτον διαδέχεται μέχρι τῆς πρωίας ὁ δεύτερος θιάσος· αὐτοῦ αἱ ἀξιώσεις εἶνε ὑψηλότεραι, ἀποδίδοντός ἐν ἀνηκούστῳ πολτῷ ἑλληνικῶν λέξεων καὶ ξενοφάνων συλλαβῶν τὰς μελωδίας τοῦ προσφάτως ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ἐγκαθιδρυθέντος ἐξ Ἰταλίδων ὠδικοῦ καφενεῖου, ἀνακρουσμένας καὶ συνοδευόμενας πάσας. . . δι' ἐνός ταμποῦρᾶ.

Ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρωτευούσῃ, ἂν κρίνωμεν ἐκ τῶν κατὰ τὰς νύκτας τελομένων κῶμων, ἢ ἐκ τῶν καθ' ἑκάστην ἀνὰ τὰ χεῖλη τῶν νέων φερομένων ἄσμάτων καὶ ἤχων, δὲν δυνάμεθα εὐνοϊκῶς νὰ ἀποφανθῶμεν περὶ τῆς παρ' ἡμῖν ἐνυπαρχούσης ὠδίκης φιλοκαλίας. Ἡ αἰτία τούτου εἶνε ἡ ἑλλειψὶς καταλλήλων ἄσμάτων, ἢ ἑλλειψὶς καταλλήλων καλλιτεχνῶν πρὸς μελοποι-

ησιν αὐτῶν, βέβαιον εἶνε ὅτι ἀμφοτέρων στερούμεθα, ἀπ' οὗ οἱ μὲν παρ' ἡμῖν εὐδύκομοι περὶ τὴν μελοποιίαν, ἐκτός ἐντίμων τινῶν ἐξαιρέσεων, δὲν καταναλίσκουσι καιρὸν ὅπως τονίσωσιν ἑλληνικὰ ποιήματα, ἅτινα οὐδέμια κλῶς ἀνατεθραμμένη δεσποινὶς θέλει καταδεχθῆναι ἐκτελέσει ἐπὶ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ κλειδοκυμβάλου τῆς, τὰ δὲ ἀρμόδια πρὸς μολπὴν ἢ ἐπὶ γνωστῶν ἤχων ἤρμωσμένα ἄσματα παράκεινται ἀργούντα ἢ συναναφύρονται ἐν ταῖς ἀνά πᾶν ἔτος ἐκδιδομέναις καὶ ἐπαυξανομεναις ἀνθολογίαις, ὀλίγα μετὰ πολλῶν τερατωδῶν καὶ ἠλιθίων προϊόντων, ἀκαταλλήλων καὶ πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ πρὸς ᾠδὴν, καὶ πρὸς γέλωτα ἔτι. Πρὸ ἑτῶν ξένος τις λόγιος, συγγράψας βιβλίον περὶ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ποιήσεως, ἀνέφερεν ὅτι τὰ ποιήματα τοῦ Δημοτρίου Πικραρρηγοπούλου δημοτικώτατα φέρονται ψαλλόμενα ἀνά τὰ στόματα τῶν λεμβούχων τοῦ Πειραιῶς. Ἄλλ' ἡμεῖς γινώσκουμεν ὅτι οὐδὲ ὁ ζεῖμνηστος ποιητὴς ἠξιώσε ποτε ὅτι τὰ μεταφυσικά καὶ ἀνώμαλα αὐτοῦ φιλοσοφήματα ἦσαν κατάλληλα εἰς ᾠδικὸν ἐντύπωμα λεμβούχων, ἀλλ' οὐδὲ ὅτι τὰ χαριέστατα ἄσματα τοῦ Ραγκαβῆ, τοῦ Σολωμοῦ, τοῦ Τανταλίδου, καὶ τινῶν τῶν νέων ἡμῶν ποιητῶν ἐκτελοῦσι τὸν σκοπὸν αὐτῶν, ἄλλα μὲν ἀγνοούμενα, ἄλλα δὲ εἰς μάτην ἀναμένοντα τὸ ζωογονὸν μέλος, ἐν τῇ αὐτῇ παραλλήλῳ κείμενα μετὰ τῶν μὴ διδασκομένων δραμάτων καὶ τῶν μὴ νυμφευμένων δεσποινίδων. Τοῖναντίον ἀποκτῶσι περίσσειαν δημοτικότητος ἀνά τὰ στόματα πάντων ἐκτρομακτικά τινῶν στιχορρηγήματα παντός ἀμοιροῦντας καλλιτεχνικοῦ στοιχείου, ἐξ ὧν μέχρι τῆς χθὲς διέτρεχον θριαμβευτικῶς ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον καὶ ἐπαρχίας καὶ πρωτεύουσας καὶ περιπαθῶς ἀνεμύλωντο καὶ ἀνεκρούοντο ὑπὸ τῶν νέων εἰς συμπόσια καὶ πανηγύρεις καὶ κώμους καὶ συνεχίνον καρδίας καὶ κατέλειπον δάκρυα ἄσματα ἐκ τοιούτων στίχων:

Συγχώρησόν με, ἂν εἶμ' αὐθάδης,
Ἴδου ὁ ἄδης
Μὲ προσκαλεῖ.

Γονεῖς μου, μὴ λυπεῖσθε, θύοι ἀποθάνω,
Ἴστων ἄδην κατεβαίνω,
Ἐκεῖ θὰ σὰς ἰδῶ.

Φέρετε δὲ μαζῇ σας τὸν νέον π' ἀγαποῦσα,
Μ' ἐκείνον σὺν ἐξούσα,
Μαζῇ του νὰ χαθῶ.

Ἦκουσα κατὰ πρῶτον ψαλλομένους τοὺς ἀνοήτους στίχους πρὸ τινῶν ἑτῶν, ἐν ᾧ διέπλεον τὴν λίμνην τοῦ Μεσολογγίου ἦτον γαληνιαία καὶ δλόδροσος ἐσπέρα τοῦ Αὐγούστου, καὶ ἦσαν τὰ πάντα ἐκεῖ πέραν ἀπαράμιλλα ἐν τῇ μαγεῖα των, οὐρανός καὶ λίμνη, ἡ δίδυμος ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς λίμνης πανσέληνος, ὁ ἄπειρος ὀρίζων, ἡ μαρμαρίνη ἡμέρα τῶν ὕδατων, μετὰ γλυκύτατου φλοίσβου φρικιώντων ἐκ τῶν διαπλεόντων ἐπ' αὐτῶν πλοιαρίων. Τὸ ἄσμα ἐψάλλετο ὑπὸ

νέων σπουδαστῶν ἐν συμφωνίᾳ καὶ συνοδείᾳ κιθάρας.

Αἴφνης ἀπὸ τοῦ βάθους τῆς λίμνης, ἐκεῖ πρὸς τὸ ὑποτρέμον φῶς τῆς ἀλιευτικῆς ἐκείνης κλύβης, ἀνυψοῦται, μεγαλύνεται, διαχέεται, καὶ διακρίνεται διαυγής, ἀπροσποίητος, τρομώδης καὶ μεταλλικῆ φωνή, τραγουδοῦσα ἐν τῷ γνωστῷ ἐκείνῳ δημοτικῷ καὶ περιπαθηστάτῳ σκοπῷ τοῦ στίχους τούτους, οἵτινες εἶνε ἐκ τῶν σεμνωμάτων τῆς ποιήσεως τοῦ λαοῦ:

Κόρη μ', όταν σ' ἐφίλησα, νύχτα ἦταν, ποῖός μ' εἶδες;
Μὰς εἶδ' ἢ νύχτα κι' ἢ αὐγὴ, τίστρι καὶ τὸ φεγγάρι,
Καὶ τίστρι ἐχαμήλωσε, τῆς θάλασσης τὸ λέει,
Θάλασσα τότεπε τοῦ κουπιού καὶ τὸ κουπί τοῦ ναύτη,
Κι' ὁ ναύτης τὸ τραγούησε ἐς τῆς λιγερῆς τὴν πόρτα.

Τὸ ἄσμα καθίστα δις ἁρμονικώτερον ἢ ὦρα, ὁ τόπος, ἡ γαλήνη, ἡ ἀπόστασις, ὁ ἐκ τῆς ἐργασίας ἐπιστρέφον καὶ ἀφροντίστως ψάλλων αὐτὸ πτωχὸς ἀλιεύς, ἡ ἀντίθεσις ἢ ἐνυπάρχουσα ἐν τῇ λαχταριστῇ ποιήσει αὐτοῦ καὶ τῇ νεκρᾷ πεζολογίᾳ τοῦ ἄλλου, ἐν τῇ ἀξέστῳ ἀλλὰ χαρακτηριστικῇ μουσικῇ αὐτοῦ, καὶ τῇ ἐπιτετηθευμένη μελωδίᾳ ἐκείνου, ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ λαοῦ, ὅστις ἀσυνειδήτως παρέδιδε τὴν μολπὴν του εἰς τὰς νυκτίας ἡχοῦς καὶ τοῖς λογίσις νέοις, οἵτινες ἐκώμαζον, ὄνειροπολοῦντες κατακτιήσεις καὶ σαγήνας, ὡς ἀμοιβὴν τῶν ἄσμάτων αὐτῶν. Τοῦ ὀρίζοντος τὸ κάλλος, ἡ σεληνιαία αἴγλη, ἡ ζωτικότης τοῦ ἀέρος, καὶ ἡ μεθούσα γλαυκὴ μονοτονία ἐξ αἰθέρος καὶ θαλάσσης, ἀντηνακλῶντο πάντα ἐν τῷ μελωδικῷ ἄσματι τοῦ ἀλιεύς. Ἐπὶ τῇ βάσει τοιούτων μελωδιῶν καὶ ἐπὶ τοιούτων χρυσστευκτων στίχων ἂν καταρτίσῃ ὁ μέλλων τοῦ ἔθνους μελοποιὸς τὸ ἐξοχὸν αὐτοῦ ἔργον, ἀναγεννᾶται τὸ μουσικὸν αἶσθημα παρ' ἡμῖν, ἡ ᾠδικὴ φιλοκαλία ἀναπτύσσεται, καὶ κῶμοι καὶ κωμάζοντες ἐπανευρίσκουσι τὴν πρὸ πολλοῦ ἀπολεσθεῖσαν ποιήσιν αὐτῶν.

Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

ΑΠ' ΑΘΗΝΩΝ ΕΙΣ ΚΗΦΙΣΙΑΝ

Τὸ σύνθημα τῆς ἀναχωρήσεως ἐδόθη ἡ ἀμάμαζα συρίζει ὀξέως ἡ ἀμαξοστοιχία συγκλονεῖται, ἀπομακρύνεται, ἡρέμα κατ' ἀρχὰς τοῦ σταθμοῦ καὶ ἀρχίζει αἴφνης παράφορον διὰ τῶν ἀγρῶν κελπασμὸν ἐπὶ τῶν σιδηρῶν γραμμῶν.

Καὶ τὸ βλέμμα δὲν προφθάνει νὰ ἴδῃ καλῶς, δὲν προφθάνει ν' ἀναπαυθῆ ἐπὶ τῶν θελκτικῶν ἢ μεγαλοπρεπῶν τοπίων, ἅτινα περιβάλλει διὰ γοήτρου ἢ ἱερᾶ τῆς ἀρχαιότητος ποιήσεως ἢ τὸ γραφικὸν τῆς θέσεως αὐτῶν.

Ἐκεῖ κάτω διακρίνω τὸν Κολωνόν, ἐρυθρόν

τὴν κορυφὴν ὡς ἐξ αἴσχους ἐπὶ τῇ μεταμορφώσει αὐτοῦ εἰς λαχανόκηπον.

Ἡ πεδιάς ἀντιπαρέρχεται τετμημένη εἰς ἀκατάπαυστον σειρὰν τοπογραφικῶν παρελαύνουσι σταδῆδες δένδρων, ὧν τὰ φύλλα κινουμένην ῥίπτουσι σκιάν, ἀγροὶ θερισμένοι κιτρινίζοντες, ἢ καταπράσινοι καὶ μηχανώσπαρτοι, ἄμπελοι μετὰ κανονικῶν αὐλακίων καὶ στοιχίων κλημάτων, λόφοι χλοεροὶ καὶ κοιλάματα κατάφυτα, ἐν κοπαδί προβάτων διεσπαρμένον εἰς τὸ λειβάδι αἴφνης χωμάτινος τοίχος ἀνυψοῦται ἐνθεν καὶ ἐνθεν, καὶ ὁ ὀφθαλμὸς ὁ ἐντροπῶν γηθοσύνης εἰς τὴν δρόσον καὶ τὴν πρασινάδα ἀναμιμνήσκειται ὀδυνηρῶς τῶν κοινορτωδῶν καὶ καταλείκων τῶν Ἀθηνῶν ὕδων ἄλλ' εὐτυχῶς τὸ παραπέτασμα καταπετάννυται, καὶ ἐμφανίζεται αὐθις ἡ θαυμασία σκηνογραφία.

Σταματῶμεν ἐπὶ μικρὸν εἰς τὸ Ἡράκλειον τὸ ὑπὸ Βαυκαρῶν ἐπὶ Ὄθωνος συνοικισθὲν χωρίον. Τὸ γοθηκὸν κωδωνοστάσιον τοῦ δυτικοῦ ναοῦ του ξενίζον ἐπὶ τοῦ καταφύτου ἐκείνου μέρους τῆς Ἀττικῆς σὲ μεταχειρὶ νοερῶς εἰς κοιλάδα τινὰ τῆς Γερμανίας.

Ἄλλ' ἐπανερχεσθε εἰς τὴν Ἑλλάδα διακρίνων τὴν ὄμορφη ἐκκλησία καὶ τὸν ὀφιοειδῆ διὰ τῆς χλόης ἔρποντα δρομίσκον τῆς.

Δεξιὰ ἐκτείνεται γραφικώτατη ἡ πεδιάς τοῦ Χαλανδρίου, ἐν τῇ ὁποῖα μετὰ καλλιτεχνικῆς ἁρμονίας παραλλάσσει ὄλαι τοῦ πρασίνου χρώματος αἰ ἀποχρώσεις. Ὡ φύσις, εἶσαι, καὶ θὰ εἶσαι ὁ μεγαλοφύεστατος coloriste, εἶσαι ὑπερτέρα παντός ζωγράφου ὅσον εἶνε τὸ πρωτότυπον τοῦ ἀντιγράφου! .

Ἀφίνομεν ὀπίσω μας τὸ Βραχάμι, ταῖς Παληόκκλησιας, τὰς ποιητικώτατας ἐν τῇ ἐγκαταλείψει αὐτῶν, καὶ φθάνομεν εἰς τὸ πενιχρὸν τὴν ὄψιν Ἀμαρούσιον. Κατέρχονται κατεσπευσμένως χωρικοὶ τινες φέροντες ἐπ' ὤμου τοὺς σάκκους των καὶ ἀπὸ βυτῆρος ἐλανουόσης τῆς ἀτμαμάξης παρερχόμεθα τὸ ἐντὸς πυκνοῦ δάσους μέγαρον τοῦ κυρίου Συγκροῦ διερχόμεθα τὴν ἀψίδα τοῦ ὕδραγωγείου τοῦ Κεφαλαρίου, παρακαμπτομεν τὸ ἐπὶ χλοεροῦ λόφου ὑπερκειμένου τῆς πεδιάδος περίσπον παρεκκλήσιον τοῦ προφήτου Ἡλία καὶ φθάνομεν εἰς Κηφισίαν.

**

Εἰς ὀλίγων βημάτων ἀπόστασιν εἶνε ἡ μικρὰ πλατεῖα, ἐν ἣ ὁ ἱστορικὸς πλάτανος.

Τὶ εἶδε καὶ τί ἤκουσε τὸ ταχυσικλαδον τοῦτο δένδρον, ὅπερ οὔτε ἐφαλάρωσε τὸ γῆρας οὔτε ἐλείκανε οὐδ' ἐκέρτωσε, ἐν ᾧ τὰ πάντα κατέρρευσαν περὶ αὐτὸ καὶ τυραννία τουρκικὴ καὶ δυναστεία, καὶ τῶν μυριάδων ἀπ' αἰῶνων ἀνεπιστήτων αὐτὸ ὀφθαλμῶν οὐδὲ αἰ κόγχαι περισώζονται ὑπὸ τὸ χῶμα...

ὑπὸ τὸ δένδρον τοῦτο ἠρέσκοντο πρὸ τῆς

ἐπαναστάσεως νὰ συνέρχωνται οἱ τοῦρκοι μπέηδες, διότι ὡς γνωστόν, ἡ Κηφισία ἦτο τὸ κατ' ἐξοχὴν τουρκοχώριον ἐκάθητο ὀκλαδὸν ἐπὶ παλαιοῦν ταπήτων, κρατοῦντες τὴν σύριγγα τοῦ ναργιλέ, ἀναποδογυρίζοντες τὴν εὐρωπαϊκὴν ἰσορροπίαν ἐν καγχαμοῖς ἢ διηγούμενοι μετ' εὐαρεσκείας τὰ βάσανα ἅτινα ἐπενόουν ὅπως βεβανίσωσι τοὺς γκασουράδες ἀλλοίμονον ἂν διήρχετο ἐκεῖθεν τάλας τις χριστιανός ἀμέσως ἐπεφορτίζετο μετ' ἀγγαρείαν ἐξευτελιτικῆν. Ἄλλὰ καὶ μᾶλλον βδελυρὰ θεάματα εἶδεν ὁ πλάτανος, ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ ὁποῖου ἄβραι νεάνιδες τῶρα, μόνον διὰ τῶν χειλέων των ἢ τῶν ἐπὶ τῶν πετάσων αὐτῶν βόδων φέρουσαι εἰς τὸν νουν τὸ χρῶμα τοῦ αἵματος, ἀκούουσαι τὰ γοργὰ μέλη τῶν εὐρωπαϊκῶν στροβιλῶν τοῦ Σπίλερ ἢ τοῦ Καίσαρη. Ἀπὸ τῶν κλώνων τούτων πολλὰ σώματα ἐταλαντεύθησαν ἐν ἡμέραις ἀπαισίας, μετὰ τὸν βρόχον εἰς τὸν λαϊμόν, μετὰ πρῶτον πελιδόν καὶ τὴν γλώσσαν κρεμαμένην ἐξω. Ἄλλ' ἐξεδιχθή ὁ ἑλληνικὸς πλάτανος, παρασχῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοὺς χονδρούς αὐτοῦ κλάδους πρὸς κατασκευὴν διευθετῶν τῶν τηλεβόλων τῆς Ἀκροπόλεως.

Κατέναντι εἶνε τζαμίον, οὔτινος οὐχὶ πρὸ πολλοῦ κατεριφθῆ ὁ μιναρές· παρὰ τὰ θεμέλια τούτου εἰσὶν αἱ τέσσαρες λάρνακες, αἱ ἀποδιδομένη εἰς Ἡρώδην τὸν Ἀττικὸν ἀποθανόντα ὡς γνωστόν ἐν Κηφισίᾳ καὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ.

Ἐν τῷ κήπῳ τῆς οἰκίας τοῦ κ. Λεωνίδα Σκυλίτση ἀνάκειται ὁ ἀνδριὰς τοῦ Ἡρώδου ἄνευ κεφαλῆς δυστυχῶς καὶ χειρῶν, καὶ ὑποβαθρὸν τι μετ' ἐπιγραφῆς εὐαναγνώστου. Εἶχεν ἀνευρεθῆ καὶ ἡ περικαλλεστάτη κεφαλὴ τῆς συζύγου τοῦ Ἡρώδου, ἀλλ' ἐκλάπη ὑπὸ ἀρχαιοκλόπου τινὸς ἀπὸ τοῦ ἐξώστου τῆς ρηθισης οἰκίας.

Παρὰ τὴν κρήνην εἶνε ἡ δεξαμενὴ, ἐν ἣ ὁ διαβόητος μπέης Μαλιόκας ἐβασάνιζε τοὺς εἰς τὴν δικαστικὴν αὐτοῦ δικαιοδοσίαν περιπίπτοντας· διέτασεν αὐτοὺς νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὸ ὕδωρ, αὐτὸς δ' ἐπὶ τοῦ χείλους καθήμενος ἐστυρεν ἐπὶ τοῦ ὕδατος τὴν αἰχμηρὰν σπαθὴν αὐτοῦ· ὁ δυστυχὴς χριστιανὸς περίτρομος ἐβυθίζεν ὑπὸ τὸ ὕδωρ τὴν κεφαλὴν ὅπως μὴ ἀποκοπῆ· ἀλλ' ἐνίστε τὸ αἰμοβόρον ὀρμύμφυτον τοῦ τοῦρκου ἐξήπτετο καὶ τὸ ὕδωρ ἐπορφυροῦτο ὑπὸ τοῦ αἵματος καὶ ἡ κεφαλὴ ἐβυθίζετο μόνη, νεκρά, χωρὶς τοῦ σώματος.

Τοὺς ἀπαισίους ἐκείνους χρόνους ἐκτὸς τοῦ τεμένους ἐνθυμίζουσαν ἔτι δύο πύργοι, ἠρειπωμένοι καὶ ἐτοιμόρροποι, φοβερὰ ἐπὶ τουρκοκρατίας δικαστήρια καὶ νῦν ἀποθῆκαι σανοῦ.

Θελκτικώτατη τοποθεσία εἶνε τὸ Κεφαλάρι, ἐκτὸς τῆς Κηφισίας, ἀρχαῖον ὕδραγωγεῖον ἐξ οὗ ἀναβρῦει δροσερώτατον ὕδωρ, ἀπαισίως συνδέσαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετὰ τοῦ πρὸ τινῶν ἑτῶν ἐπισκῆψαντος κοιλιακοῦ τύπου. Ἐντεθεν φαίνεται ἡ ὑπώρεια τοῦ ἀλαζόνος Πεντελικοῦ ἐκπί-

πτοντας του ύψους του πρό του Κεφαλαρίου, ως μέγας άνήρ πρό του θαλαμηπόλου του.

Γοητευτικώτατον τοπίον είνε ή Μπίρρα, προς την άγρουσαν εις την κατάφυτον και παραδεισιαν Δεκέλειαν οδόν. Φαντάσθητε, όσοι δέν είδατε αυτήν, κοιτην ποταμού εις έλιγμούς περισπωμένην· εκατέρωθεν των όχθών σειράν πλατάνων και κισσόν, διά μυρίων βραχιόνων σφιγκτά έναγκαλιζόμενον τον κορμόν αυτών, κοιλότητας και έξοχάς ακανονίστους, διδούσας άγρίαν τινά καλλονήν εις την τοποθεσίαν, φερούσας εις την μνήμην κλέφτικα λημέρια, και συριγγμόν οζύν οπισθεν του φυλλώματος και αίφνιδίαν τής λερής φουστάνελλας εμφάνισαι. Τήν άγρίαν ποιήσιν του τοπίου έπαυξάνει ή κατάπτωσις των όγκωδών βράχων οίτινες άπετέλουν τον θόλον άρχαίου σπηλαίου. *Άρτρον των νυμφών* καλούμενου όπου, κατά την παράδοσιν, τό πάλαι αί υπερβάσαι την άκμήν τής νεότητος νεάνιδες και σφοδρώς άνησυχούσαι μή διά παντός του βίου μόνον δι' έαυτάς παρασκευάζουσι την κλίνην των, μετέβαινον νύκτωρ και ήρώτων τας νύμφας τό όνομα του εύτυχούς θνητού του μέλλοντος να χαρή τά κάλλη των, άτινα ακριβώς ώριμα όντα άνέμενον κατάλληλον χείρα να τά δρέψη. Φωνή τότε ήκούετο από τό σπήλαιον, φωνή έπίσημος, ήν μετά ρίγους ήκουεν ή έρωτώσα, και έν όνομα ήγγέλλετο. Έλάμβανε τό όνομα εκείνο ή αίτουμένη και άπήρχετο εύτυχής άλλ' ή παράδοσις δέν προσθέτει άν έλάμβανε και τον γαμβρόν.

Τήν Μπίρραν ήγάπα πολύ ό ζείμνηστος Όθων. Έξεύγνε τας δύο όχθας διά ζυλίνου δαπέδου, και έγευματίζε υπό την σκιάν των πλατάνων, τον γοητευτικόν περιβλέπων όρίζοντα του πρασίνου φυλλώματος φρίσσοντος εις τους άσπασμούς τής αύρας, ως χνοώδης αύχην νεάνιδος υπό θερμά φιλήματα, άκούων τον ρόχθον του καταρράκτου όστις έσχηματίζετο υπό του ύδατος του Κεφαλαρίου εκεί καταβιβαζόμενου, και έθραύετο άφρίζων επί των βράχων.

Όσοι θέλουσι να ιδώσι την ιδιάζουσαν έλληνικήν φυσιογνωμίαν τής Κηφισιάς άς σπεύσωσι να την επισκεφθώσι, διότι ό πολιτισμός εισήλασεν ήδη και εις αυτήν, με τον ζυθον, τό σαλάμι, τό τυρί τής Βίτασερης, άτινα κρατεί έν χερσίν εισερχόμενος εις τά έλληνικά χωρία.

Βλέπεις μόν βείθρα ποτιστικού ύδατος έν ταίς οδοίς, και χωματινούς τοίχους, καλοΰπια, και χλοαζούσας άτραπούς, και βυάκια έν οίς κολυμβώσι παίζοντα κιτρινοκέφαλα νησσάρια και εύφραίνεσαι νομίζων ότι εύρίσκεσαι έν χωρίω άλλ' έν τώ ξενοδοχείω βλέπεις θεράποντας έν οικοστολή, καταλόγους φαγητών γαλλιστί γεγραμμένους — άνορθογράφως μόν, άλλά γαλλιστί! — επί των τοίχων οίκιων τινων στίλβοντα σήματα πυρασφαλιστικών έταιριών, εισέρχεσαι εις

καπηλείον και εύρίσκες την εικονογραφημένην réclame τής γαλλικής έφημερίδος Ζιλβλάς διά τό τελευταίον μυθιστόρημα του Zola τοιχοκολληθείσαν εκεί ως εικόνα, και άνιξς βλέπων ότι εύρίσκεσαι έν πόλει.

Η Κηφισιά όμοιάζει νύν προς τας έπαρχιώτιδας, αίτινες είνε έλληνίδες την κεφαλήν και φράγκισσαι την όσφύν, φορούσι κόκκινον φέσι με χρυσούν παπάζι άλλά και κορσέν και έσθητα κατά τον συρμόν. Προφθάσατε να την ιδήτε, πριν πετάξη και τό φέσι της και φορέση καπελίνον!

Συριγγμός άκούεται και πάλιν· ή άτμάμαξα άσθμαίνει βαρέως, και μετ' όλίγον ως πελώριος όφις πύρ πνέων έρπει συστρέφων τους δακτυλίους και τανύων αυτους. Από των θυρίδων των άμαξών προκύπτουσι κεφαλαί· ή πεδιάς μετέβαλεν όψιν τά φύλλα των δένδρων ριγούσιν υπό την ψυχράν πνοήν τής έσπερίας αύρας· τό πράσινον χρώμα άπόλεσε τας άποχρώσεις του και κατέστη άμαυρόν. Η Πάρνης περικαλύπτεται δι' όμίχλης ως διά σινδόνης, όπως άποκοιμηθή. Μόνον ό σιδηρόδρομος θορυβεί έν μέσω τής γλυκειάς ήρεμίας των άγρών· τά άρνάκια επέστρεψαν εις την στάνην των να κοιμηθούν· τά φυτά άλληλοφιλοΰνται, τά δένδρα καληνυκτιζονται και αυτό τό νερόν του βυακίου τρέχει, νομίζεις, σιγά σιγά, ως να πηγαίνη να πλαγιαση. Με αυτά κλείει τά ώραία όμματά της και ή γλυκειά μου αναγνώστρια, ήν άπεκοιμήσε βεβαίως τό άρθρον μου.

Ε.

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΠΑΝΤΑΛΟΝΙ

Ό μεγαλείτερος πόθος του παιδιού είνε να γείνη άνήρ. Έπειδή δέ τό πρώτον σημεϊον τής άνδρότητας είνε ή χρήσις τής περισκελίδος, τό άφελές πλάσμα έπιθυμεί διακαώς τό πολύτιμον και συμβολικόν τουτο ένδυμα, δι' ου νομίζει ότι έπισήμως προβιβάζεται εις άνωτέραν βιωτικήν τάξιν.

Η εμφάνισις λοιπόν του πρώτου πανταλονίου είνε σπουδαϊον γεγονός, όπερ ό μόν πατήρ ποθει, ή δέ μήτηρ φοβείται. Η μήτηρ θεωρεί τουτο ως άρχήν έγκαταλείψεως αυτής. Παρατηρεί με δακρύβρεκτον όμμα τό διά παντός έγκαταλιμπανόμενον φουστανάκι. «Άχ! έπέρασεν ή νηπιακή του ήλικία! λέγει καθ' έαυτήν! Τι γρήγορα, Θεέ μου! Πόσον βραχύ υπήρξε τό όνειρον. Δέν θά μ' έχη πλέον άνάγκην, θά τώ είμαι σχεδόν άνωφελής, θ' άποκτήση νέας όρέξεις και έπι-

θυμίας! δέν θά τό έχω όλόκληρον τό παιδί μου. Έπαυσε πλέον να είνε άλλο έγώ· ή προσωπικότης του καταφαινεται ζωηρότερον κάθε ήμέραν, είνε κάτι ξεχωριστόν άπ' έμέ, είνε άγόρι.»

Ό πατήρ τούναντίον είνε έμπλεως χαράς. Γελά υπό τον μύστακά του βλέπων τας παχουλάς του κνήμας έξερχομένας τής μικράς περισκελίδος· ψηλαφεί τό άβρόν σώμα, όπερ διαγράφεται καθαρώς υπό τό νέον ένδυμα, και ψιθυρίζει μετ' εύαρεσκείας «Έγεινε σωστός άνθρωπάκος πειά, ό κύριος· όλα τά έχει, δέν του λείπει τίποτε· θά μου όμοιάση εις τους ώμους και εις τό άνάστημα. Κύττα με τί λεβεντιά στέκει 'ς τά πόδια του!» Αναγνωρίζει ήδη έαυτόν έν τώ όντι εκείνω τώ έξ αυτού προερχομένω· τό βλέπει διά νέων όφθαλμών και τότε τό πρώτον αισθάνεται άπερίγραπτον θέληγητρον καλών αυτό, *άγόρι μου*.

Τό δέ παιδιον είνε καταμαγευμένο, ένθουσιασμένο, μολονότι άδυνατεί να κυβερνήση τας χείρας και τους πόδας αυτού, και, μή προς κακοφανισμόν του, όμοιάζει προς τά μικρά εκείνα κυνάκια τά όποια κουρεύουν την άνοιξιν. Τό υπέρ πάν άλλα στενοχωρούν τό δυστυχές παιδιον είνε τό παρελθόν αυτού. — Όπόσοι των σπουδαίων άνδρών ύφίστανται τό αυτό πάθημα! — Ένωσεί κάλλιστα ότι τό πανταλονιον έπιβάλλει καθήκοντα, ότι πρέπει ν' αναλάβη νέον τρόπον του φέρεσθαι, να μεταβάλη τόνον φωνής· ότι πρέπει τέλος να ρυθμίση έαυτόν προς τας άπαιτήσεις τής καταστάσεώς του και άρχεται κατοπτειών μακρόθεν τας κινήσεις του πατρός αυτού, όστις άλλως τε δέν δυσαρεστείται τό παράπαν επί τουτω· άποπειράται άδεξιώς άνδρικήν τινα χειρονομίαν, συσπᾶ τας όφρϋς, βλέπει τας τροφούς μετά προφανούς περιφρονησεως, βαδίζον έκτελει μεγάλους διασκελισμούς προς ους αί μικρά του κνήμα είνε όλως άπροπαράσκευοι, άπαιτεί πελώριον βάθρον, φορεί στραβά τον πλον του, και εις τον περίπατον έννοεί να μη χειραγωγήται πλέον. Η του παρελθόντος και του παρόντος αυτή πάλη καθιστά επί τινα χρόνον τό βάδισμα αυτού κομικώτατον. Τό φουστανάκι του τον καταδιώκει, νομίζεις, και τό παιδιον πνέει τά μένεα κατ' αυτού.

Ό άγαπητόν πρώτον πανταλονί! σε άγαπώ διότι είσαι πιστός φίλος και διότι σ' έπανευρίσκω άνά πᾶν βήμα του βίου, σε και την θελκτικήν των όνειρων σου συνοδείαν. Μή δέν είσαι ή ζωσα εικόν τής θωπευούσης την ματαιοδοξίαν ήμων νίας χιμαίρας; Σύ, άξιωματικέ μου, όστις ένώπιον του καθρέπτου του θαλαμίσκου σου, στρέβεις άκόμη τους λεπτούς ξανθούς μύστακάς σου, και έφόρεςες πρό όλίγου τό πρώτον ήδη τας έπαμίδας και την χρυσήν ζώνην, τί ήσθάνεσο, σε παρακαλώ, καταβαίνων την κλίμακά σου, ότε ό κολός τής σπάθης σου εκρότει επί των βαθμί-

δων, ότ' έν στολή, κτενισμένος, φορών τά ύποδήματά σου, τό ηηλικιον επί του ώτίου έχων, εύρέθης έν τώ μέσω τής εύρείας λεωφόρου, και υπό δυνάμεως άκαταμαχήτου ώθούμενος παρετήρησες αυταρέσκως την εικόνα σου έν τοίς κατόπτοις των καφενείων; Τόλμησε να είπης ότι δέν έστάθης όπως άποθαυμάσης την εικόνα σου.

Τό πρώτον πανταλονί πάντοτε, καλέ μου ύπολογαγέ.

Και όταν γίνης λοχαγός, φίλε μου, και όταν προβιθασθής! Και βραδυτερον όπόταν καταστής στρυφνός γέρον και άσπρίσουν οι μύστακές σου και λάθης νεαράν γυναίκα σύντροφον του βίου σου όπως άρυσθής νεότητα έξ αυτής, δέν θά τό ξαναφορέσης τό χαριτωμένο εκείνο πανταλονί; Είν' άληθές ότι τότε ή ώραία σου σύζυγος θά σε βοηθή εις τό να τό φορής.

Τήν ήμέραν δ' εκείνην, ω άξιωματικέ μου, καθ' ήν άπορίψης αυτό, φεύ! την ήμέραν εκείνην θά είσαι πολύ δυστυχής. Η ύπαρξις ήμων συνιστάται εις τό να φορώμεν τό πρώτον ήμων πανταλονί, να τό εκβάλλομεν και να τό ξαναφορώμεν και ν' άποθνήσκωμεν προσβλέποντες αυτό.

Είνε άρα άληθές ότι αί πλείεσαι εύφροσύναι ήμων δέν έχουσι σπουδαιότεραν αίτίαν τής των παιδικών; Είμεθα λοιπόν τοσοΰτον άφελείς; — «Ω! ναί, καλέ μου φίλε, είμεθα τόσον άφελείς ώστε ουτε καν πιστεύομεν ότι είμεθα τοιοΰτοι. Ουδέποτε θ' άπαλλαγώμεν παντελώς των σπαργάνων ήμων, πιστεύσε με· ύπολείπεται άκρον τι αυτών. Έν εκάστω άνθρώπω ύπολανθάνει τό νήπιον ή ακριβέστερον είπείν πάντες και άνδρούμενοι παραμένομεν νήπια.

Και σείς, κυρία, δέν αισθάνεσθε, κατά πᾶσαν μεταλλαγην έσθητος την χαράν εκείνην ήν προξενεί συνήθως ή νέα στολή;

Ουχι παίζων άλλά σπουδάζων λέγω ότι ή στολή έπιδρά τᾶ μέγιστα επί του ήθους ήμων. Διατί, επί παραδείγματι, έπεστρέψατε προχθής τόσον εύχαριστημένη εκ τής εκκλησίας; διατί σας έφάνη τόσον καλός ό σύζυγός σας και έδείξατε προς αυτόν τᾶ τρυπερά αισθήματα των πρώτων του γάμου σας μηνών; Διότι, κυρία, όμολογήσατέ το ειλικρινώς, διότι την ήμέραν εκείνην έφορέσατε τό πρώτον τον κομψότατον κίτρινον πλόν σας όστις σας πηγαίνει τόσον λαμπρά, όπως είξεύρετε, και διπλασιάζει την καλλονήν σας.

Έν ω τούναντίον προχθής είσθε έν καταστάσει νευροπαθείας άνεξηγήτου. Ουδέν, άπολύτως ουδέν σας ήρεσκε. Ότε δέ μετά τον περίπατον ύπεστρέψατε οικιαδε ή μόν αίθουσα σας έφάνη στενόχωρος ό δέ σύζυγός σας υπέρ τό δέον εύσαρκος.

Θά ήτο πάντη άδύνατον να εξηγήσωμεν την μεταβολήν ταύτην του ήθους ήμων άν·μή ένθυμούμεθα κάλλιστα ότι χθής διεπράξατε την άπε-

ρισκεψίαν νὰ φορέσθη τὸν φρικώδη ἐκεῖνον ἰόχρουν πῖλον, περὶ τοῦ ὁποίου ἐκφράζεσθε μετὰ τῆς περιφρονήσεως. Τὸ χαριέστατον παιδίον σας δὲν ἐκφράζεται ἄλλως περὶ τῆς μικρᾶς νηπιακῆς του ἐσθῆτος, ἢν ἀπαξιοῖ πλέον νὰ φορέσῃ.

Θέλετε καὶ τελευταῖον παράδειγμα; Παρατηρήσατε τὸν σύζυγόν σας. Χθές, ἀπῆλθε τῆς οἰκίας δυσηρεστημένος — δὲν ἠγάπησθη ἐκ τοῦ γεύματος — τὴν δ' ἐσπέραν, περὶ τὴν ἐβδόμην ὥραν ἐπανῆλθεν ἐκ τοῦ βουλευτηρίου φαιδρότατος, μειδιῶν διὰ τε τῶν χειλέων καὶ τῶν ὀφθαλμῶν. Σᾶς ἐφίλησεν ἐνθουσιωδῶς ἐπὶ τοῦ μετώπου... εἶνε φυσικόν, βεβαίως, κυρία, ἀλλὰ δὲν θ' ἀρνηθῆτε ὅτι εἶνε καὶ κολακευτικόν. Ἐπειτα ἔρριψε μετ' εὐαρεσκείας ἐπὶ τοῦ παρατυχόντος τραπέζιου τετράδιά τινα καὶ ἄλλα ἔγγραφα· εἰς τὴν τράπεζαν τὰ φαγητὰ πάντα ἀνεξαιρέτως τῷ ἐφάνησαν ἀπαράμιλλα καὶ τὰ κατεβρόχθισε ἀπλήστως.

— Μὰ τί ἔχει ὁ ἄνδρας μου; ἐλέγατε μὲ τὸν νοῦν σας.

— Νὰ σᾶς τὸ ἐξηγήσω ἐγώ, κυρία. Ὁ σύζυγός σας ἠγόρευσε τὸ πρῶτον χθές ἐν τῷ περιβόλῳ τῶν πατέρων τοῦ ἔθνους. Εἶπε (ἦτο θυελλώδης ἢ συνεδρία καὶ πεισματωδестаτὴ ἢ συζήτησις) εἶπεν (ἐν μέσῳ τῶν κραυγῶν καὶ τοῦ θορύβου πλήζας· τὸ πρὸ αὐτοῦ ἀναλογεῖον διὰ τῆς βράβδου του) εἶπε:

— « Δὲν ἀκούομεν τίποτε! »

Ἐπειδὴ δὲ αἱ λέξεις αὗται ἔτυχον τῆς γενικῆς ἐπιδοκιμασίας, ἐπειδὴ πανταχόθεν ἀνεφώνησαν: *Πολὺ καλὰ! Εὖγε!* ἀνηγέρθη καὶ πάλιν καὶ ἐπὶ τὸ κοινοβουλευτικώτερον διατυπώσας τὴν ἰδέαν αὐτοῦ προσεῖπε:

— Ἡ φωνὴ τοῦ ἐντίμου ἀγορεύοντος δὲν φθάνει μέχρις ἡμῶν!

Ἡ διακοπὴ αὕτη βεβαίως οὐδόλως ἐπέδρασαν ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς συζητήσεως, ἀλλὰ τὸ πρῶτον τοῦτο βῆμα ἔχει μεγίστην σημασίαν διὰ τὸν σύζυγόν σας. Ἄς εἰπῶμεν ὅλην τὴν ἀλήθειαν· ἡ διακοπὴ αὕτη εἶνε θρίαμβος τοῦ συζύγου σας, διότι ἐξ ἥδη ὅλα ἔτη ὁ προσφιλὴς ῥήτωρ ἀναβάλλει ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν νὰ ἐκστομίση τὴν πρῶτην του λέξιν. Τώρα πλέον ἐρρίφθη ὁ κῦθος. Ὁ εὐτυχὴς βουλευτὴς ἐφόρσε τὸ πρῶτόν του πανταλόν!

Ἀδιάφορον ἂν ἡ αἰτία εἶνε παιδαριώδης ἢ σπουδαία· ἀρκεῖ ὅτι καθιστάμεθα εὐτυχιστέροι. Οὐδὲν σημαίνει ἂν τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν εἶνε πῖλος, ἢ σκουφός ἢ χρυσοῦν στέμμα, ἀρκεῖ ὅτι φοροῦντες αὐτὸ θεωροῦμεν ἑαυτοὺς σπουδαιότερους, ἱκανοτέρους, καλλιτέρους.

Λοιπόν, μὴ σκῶπτε πολὺ, ἀναγνώστὰ μου, τὸ ἀρελὲς παιδίον, ὅτ' ἀνάπλειον χαρᾶς ἐπὶ τῇ ἀποκτήσει τοῦ πρώτου πανταλονίου του καὶ φέρον τὸ ἔνδοξον τοῦτο ἔμβλημα, βλέπει μακροτέραν

τὴν σκιὰν αὐτοῦ καὶ χαμηλότερα τὰ δένδρα. Ἀρχίζει τὸ ἀνδρῖκόν του στάδιον, τὸ προσφιλὲς πλάσμα.

Ἀπότου ἐδημιουργήθη ὁ κόσμος οὗτος πόσα πράγματα ἔδωκαν ἀφορμὴν πρὸς ματαιοδοξίαν! Ἐπὶ βασιλείῳ τινός τῆς Γαλλίας ἐθεωρεῖτο τιμὴ ἡ μεγάλη ρίς ἐνεκα τῆς πρὸς τὸν βασιλέα ὁμοιότητος, ὡς ἡ μεγάλη φενάκη ἐπὶ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', βραδύτερον δὲ ὑπῆρξαν οἱ ἐναθρονομένοι διὰ τὴν καλὴν ὄρεξιν ἢ τὴν εὐσαρκίαν αὐτῶν. Πολλοὶ καυχῶνται διὰ τὴν γυναϊκά των, ἄλλοι διὰ τὴν ὀκνηρίαν των, ἢ τὴν εὐφυΐαν των, ἢ τὴν ἀνοησίαν των, διὰ τὸ γένειον, ἢ διὰ τὸν περὶ τὸν λαϊμόν των λαϊμοδέτην, ἢ διὰ τὸν ἐπὶ τῆς βράχειος των ὕβον· καὶ πῶς νὰ μὴ ἀγαλλιᾶ τὸ μικρὸν παιδίον διὰ τὸ πρῶτόν του πανταλόν;

(Gustave Droz.)

K.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἐκ περιέργου μελέτης τοῦ Γάλλου ἐπιστήμονος Regnard περὶ τῆς μορφινομανίας μανθάνομεν ὅτι ἡ χηρὴ τῆς μορφίνης ἤρξατο ἐπεκτεινομένη ἀνὰ πάσας τὰς κοινωνικὰς τάξεις ἀπὸ τοῦ τελευταίου Γαλλογερμανικοῦ πολέμου. Ὄντως, διαρκούντος τοῦ πολέμου, οἱ Γερμανοὶ ἰατροί, ὁσάκις δὲν ἐπῆρουν εἰς περιποίησιν τῶν τραυματιῶν, κατηγόραζον συνηθέστατα τὰς ὀδύνας τῶν ἐστερημένων ἐτέρας περιθάλψεως δυστυχῶν δι' ὑποδορίων ἐνέσεων μορφίνης. Ὡς ἐκ τούτου οἱ πληγωμένοι, εἰ καὶ τὰ τραύματά των ἐπέδενον ἀτελῶς, δὲν ἠσθάνοντο πόνους, ἠδύνατο δὲ νὰ ἀναμένωσι τὰς ἀποτελεσματικὰς βοηθείας ἐπὶ πλείοστας ὥρας καὶ ἐνίοτε ἐπὶ μίαν ἢ δύο ἡμέρας. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἤρξαντο προστρέχοντες εἰς τοιαύτας ἐνέσεις ἐν τοῖς γερμανικοῖς νοσοκομείοις καὶ βραδύτερον ἐν τοῖς γαλλικοῖς δι' ἕκαστον τραυματίαν κατὰ τε τὰς ἐπιδέσεις καὶ τὰς ἐγγχειρίσεις. Ἡ μέθοδος αὕτη καθίστα εὐκολωτέραν τὴν μεταφορὰν τῶν τραυματιῶν καὶ ταχύτεραν διὰ τοὺς νοσοκόμους, ὀλιγώτερον δὲ ὀδυνηρὰν δι' αὐτοὺς τοὺς τραυματίας διότι ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς μορφίνης ἠδύνατο νὰ ὀδοπορῶσιν οἱ ἀσθενεῖς ἐπὶ ὀλόκληρον ἡμέραν, χωρὶς νὰ παρίσταται ἀνάγκη νυθημέων καὶ πολυῶρων σταθμῶν, ὅπως ἀποφεύγωσιν οἱ πληγωμένοι τοὺς παρетаμένους κλονισμούς.

Μετὰ τὸν πόλεμον, ἐπανελθόντες εἰς τὰς ἐστίας των οἱ στρατιῶται οἱ ὑπαχθέντες εἰς τὴν δίαιταν ἐκείνην τὴν τόσο γλυκεῖαν δι' αὐτοὺς, ἀπέκτησαν τὴν κακὴν ἔξιν νὰ προστρέχωσιν εἰς ἐνέσεις μορφίνης, ὁσάκις ἐπασχον ὑπὸ νευραλγίας ἢ ὑπὸ ἐτέρου δεινοῦ. Βαθμηδὸν δ' ἐπέζετέιναν τὰ ἀπατηλὰ εὐεργετήματα τῆς μορφίνης εἰς τὰς οἰκογενείας των, εἰς τοὺς φίλους καὶ γνωρίμους, καὶ μέγας ἀριθμὸς ἀνθρώπων κατέστησαν οὕτω μορφινομανεῖς. Τῆς αὐτῆς μεθόδου ἐγένετο χρῆσις ὑπὸ τῶν ἰατρῶν καὶ κατὰ τὸν τελευταῖον Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον.